

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Bc. Tomáš Rádek

**Litomyšlské gymnázium na pozadí
společenských změn 20. století**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

Praha 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Litomyšlské gymnázium na pozadí společenských změn 20. století napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury, a že jsem ji nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 8. 12. 2011

Bc. Tomáš Rádek

Bibliografická citace

Litomyšlské gymnázium na pozadí společenských změn 20. století [rukopis]: diplomová práce / Tomáš Rádek; vedoucí práce: Tomáš Petráček, -- Praha, 2012. -- 75 s.

Anotace

Diplomová práce pojednává o litomyšlském gymnáziu na pozadí změn dvacátého století. Nastiňuje okolnosti vzniku gymnázia v Litomyšli a dále popisuje jeho rozvoj i těžkosti v průběhu vývoje. Pojednává o profesorském sboru, studentech, vyučovaných předmětech, nadacích i studentské činnosti. Uvádí počty studentů ve vyučovaném náboženství, katechety v jednotlivých školních obdobích i používané knihy k výuce. Také nastiňuje i další studia absolventů. Pojednává o těžkostech obou válečných konfliktů. Popisuje události po roce 1948, které v Litomyšli vyvrcholily procesem se studenty gymnázia a rektorem Františkem Ambrožem Stříteským. Objevuje se zmínka o oslavách výročí vzniku gymnázia. Práce postupně přechází do let nového tisíciletí, ve kterých se gymnázium neustále rozvíjí a zapojuje do mezinárodních projektů.

Klíčová slova

Litomyšl, gymnázium, studenti, profesori.

Abstrakt

The Grammar School in Litomyšl in the Context of the Political Changes of the 20th Century

The dissertation discusses about grammar school in Litomyšl in the background of social changes in 20th century. It shows circumstances of origin of grammar school in Litomyšl and it describes its development and difficulties during an evolution. It focuses on staff, students, teaching subjects, foundation and student's activities. There are numbers of students in taught religion, catechists in individual school events and books used in lessons. It also shows other studies of absolvents. It says about difficulties of both war conflicts. Furthermore, it describes the events after 1948, which peaks by the process in Litomyšl with the students of grammar school and the rector František Ambrož Stříteský. There is a mention of the anniversary celebrations of grammar school as well. The work continues into the new millennium years, when grammar school has constantly developed and joined to international projects.

Keywords

Litomyšl, the Grammar School, students, teachers.

Počet znaků (včetně mezer): 161 553.

Poděkování

Touto cestou si dovoluji vyslovit poděkování za pomoc a cenné rady při vypracování koncepce diplomové práce PhDr. Tomáši Petráčkovi, Ph.D., Th.D., vedoucímu práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vznik a vývoj gymnázia před rokem 1900.....	8
2. Gymnázium v období Rakouska-Uherska.....	14
3. Gymnázium v období Československé republiky.....	25
4. Litomyšlské gymnázium v letech 1939–1960.....	34
4.1 Gymnázium v období německé okupace.....	34
4.2 Gymnázium po osvobození do roku 1948.....	36
4.3 Gymnázium v období procesu s rektorem Stříteským.....	39
5. Gymnázium v šedesátých a sedmdesátých letech.....	49
6. Gymnázium na sklonku 20. století.....	57
6.1 Gymnázium v osmdesátých letech.....	57
6.2 Nábožensky založení studenti.....	62
6.3 Gymnázium v devadesátých letech.....	64
7. Současnost.....	66
Závěr.....	69
Seznam použitých zkratk.....	72
Seznam pramenů.....	73
Seznam literatury.....	74
Seznam obrázků.....	75

Úvod

Nejstarším typem středních škol jsou gymnázia. Název gymnázium vznikl z řeckého *gymnasion*. V minulosti sloužila gymnázia pouze ke vzdělávání mladých mužů, pozdějším vývojem bylo umožněno vzdělání i dívkám. Pro českou kulturu má vzdělávání na gymnáziích hluboký základ a tradici. První gymnázium bylo založeno jezuity a do dnešních dnů má své pokračovatele v pražském Akademickém gymnáziu. K dalším zakladatelům gymnázií v Českém království patřili piaristé, jejichž příslušníci vybudovali jedno ze svých gymnázií v Litomyšli.

Cílem mé diplomové práce je pojednat o litomyšlském gymnáziu na pozadí společenských změn 20. století. Chod litomyšlského gymnázia začleňuji do jednotlivých historických období.

Nejprve se zabývám historií gymnázia, jež vzniklo díky dědičce litomyšlského panství Frebonii Herule Eusebii z Pernštejna, jeho nelehkými počátky i dalším rozvojem školy.

Druhá kapitola nás zavádí do období monarchie, kdy nárůst reforem školství měl podpořit vzdělanost v naší zemi. Uvádím ředitele stojící v čele ústavu, katechety a počty profesorského sboru. Dále jmenuji i vyučované předměty. Člením po jednotlivých školních ročnících názvy knih používaných pro náboženskou nauku, katolickou věrouku a mravouku i církevní dějiny. Je zde i zmínka o počtech žáků jednotlivých konfesí, vydávání studentských časopisů i vstupu první dívky do řad studentstva. Zajímavý je i exces s učitelem Dr. Františkem Kaldou. V období vypuknutí světové války jsou uvedeny počty narukovaných profesorů i studentů a opatření prováděná v souvislosti s cenzurou.

Další kapitolou se dostáváme do období první republiky, kdy sepsání studentské petice o přeložení profesora Huga Dvoreckého i jejich následná stávka přináší neklid na litomyšlském gymnáziu. Pozornost věnuji ředitelům ústavu, počtům učitelů, studujících i maturantů, dále pak učitelům římskokatolického náboženství i zástupcům učitelů zajišťujících výuku náboženství jiných konfesí pro žáky studující na litomyšlském gymnáziu. Mezi významné události tohoto časového úseku patří položení základního kamene ke stavbě nové gymnaziální budovy v Litomyšli.

Příchod německých vojsk do Litomyšle a zabrání gymnaziální budovy pro potřeby armády způsobí změny, které uvádím ve své diplomové práci. Probíhaly, jak v životě školním, tak i soukromém. Od vybírání náhradních prostorů k výuce, nových osnov, změn

ve vedení gymnázia, až po vyloučení studentů, odvezení židovských žáků do terezínské pevnosti i jejich popravení. Léta okupace přecházejí v poválečné nadšení, které bylo narušeno vlivem politických změn v republice. Pozornost věnuji procesu s rektorem Stříteským.

V páté kapitole se zabývám obdobím šedesátých let, které bylo celkově poznamenáno vpádem vojsk Varšavské smlouvy do naší země. S novým školským zákonem souviselo rozdělení dvanáctileté střední školy v Litomyšli na základní devítiletou školu a střední všeobecně vzdělávací školu pod společnou správou. Uvádím odehrávané politicko-kulturní dění.

Pokračuji osmdesátými léty, která přinesla nejen otevření přístavěného gymnaziálního pavilonu, ale i řadu změn ve výuce – nabízené specializace v několika oborech, k počtům vyučujících přibývají i počty externích učitelů. Hodnotná je i účast studentů ve středoškolské odborné činnosti, olympiádách, ale i na kulturních akcích. Připomínám i záplavu, jež město Litomyšl velmi zasáhla. Pozornost věnuji rovněž absolventům, kteří se i přes nepříznivé panující poměry, vydali cestou kněžských a řeholních povolání. Společensko-politické změny v devadesátých letech se projeví i na gymnáziu v Litomyšli – změnou ve vedení školy, v koncepci výuky, v počtu studentů i pedagogů, v otevření se světu.

V poslední kapitole je nastíněna současnost gymnázia a úspěchy jeho studentů ve středoškolských soutěžích.

1. Vznik a vývoj gymnázia před rokem 1900

Litomyšlské panství získává roku 1567, zástavním právem od císaře Maxmiliána, Vratislav z Pernštejna. Tento šlechtic zastávající úřad nejvyššího kancléře Království českého, se rozhodl z Litomyšle učinit své hlavní venkovské sídlo. Roku 1568 povolává do Litomyšle italského stavitele G. B. Aostalliho a nechává jej stavět reprezentativní renesanční zámek. Stavba vyrostla na Olivetské hoře, kde stávalo litomyšlské biskupství a později hradní palác Kostků z Postupic.¹

Vratislav, jenž v mládí hodně cestoval po Evropě, několikrát při těchto cestách navštívil Španělsko, které mladého šlechtice velmi okouzlo a zaujalo.² Je pravděpodobné, že při svých návštěvách Španělska konvertoval ke katolismu. Na toto rozhodnutí navazují další události ve Vratislavově životě. První je sňatek se španělskou šlechtičnou Marií Manrique de Lara y Mendoza, 14. září 1555. Uzavřený sňatek patří mezi jeden z významnějších, které byly uzavřeny na císařském dvoře. Druhou bylo udělení řádu Zlatého rouna. Tato událost znamenala pro Vratislava závazek do budoucnosti a to k šíření katolismu v Českém království.³

Vratislav a jeho žena Maria využívají k upevnění katolické víry na litomyšlském panství zásadní myšlenku augšpurského míru „Cius regio, eius religio.“ Do Litomyšle povolávali Jezuity, jejichž úkolem bylo lid poučovat a získávat zpět na katolickou víru. Litomyšl, která byla zprvu v držení premonstrátského opatství a poté zde bylo zřízeno roku 1344 biskupství, se stala při reformaci silným centrem Jednoty bratrské. Bratří měli v Litomyšli svůj špitál, školu, tiskárnu i hřbitov.⁴ Když k tomu připočteme, že od roku 1532 byla Litomyšl sídelním městem biskupa Jednoty bratrské, Jana Augusty,⁵ bylo zde pro jezuitské kazatele mnoho práce. Maria Manrique de Lara spravovala litomyšlské panství i za svého syna Jana, který se věnoval vojenské kariéře v císařských službách.⁶ Po jejich smrti připadla Litomyšl Janovu synovi Vratislavovi Eusebiovi, správu za něho

¹ Srov. VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, 1. vydání Praha: Rybka Publisher, 1999, s. 248 – 249. ISBN 80-86182-24-X.

² Srov. VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, 1. vydání Praha: Rybka Publisher, 1999, s. 237 – 238. ISBN 80-86182-24-X.

³ Srov. VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, 1. vydání Praha: Rybka Publisher, 1999, s. 243 – 245. ISBN 80-86182-24-X.

⁴ Srov. NEJEDLÝ, Zdeněk. *Litomyšl tisíc let života českého města*, 1. vydání Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1954, s. 45.

⁵ Srov. NEJEDLÝ, Zdeněk. *Litomyšl tisíc let života českého města*, 1. vydání Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1954, s. 50.

⁶ Srov. VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, 1. vydání Praha: Rybka Publisher, 1999, s. 261 – 262. ISBN 80-86182-24-X.

na panství vykonávala až do roku 1627 jeho teta Polyxena z Lobkovic.⁷ Polyxena zachovávala v obrácení poddaných směr vytyčený svými rodiči.⁸ Po Vratislavově smrti, který padl při jedné z bitev třicetileté války, dědí Litomyšl jeho sestra Frebonia Herula Eusebie z Pernštejna.⁹

Frebonia Herula Eusebia z Pernštejna byla velice zbožná žena, a rovněž jako její předci, působila na své poddané rekatolizačně. Ti sice katolické učení vyznávali, ale jen na oko. Dále se pevně přidržovali víry svých předků a vyznávali učení bratrské. Frebonia kupodivu nepovolala do Litomyšle Jezuity, které podporovali i povolávali její předci Vratislav, Maria Manrique a její teta Polyxena z Lobkovic, ale vybrala si celkem nový řád, který se věnoval školské činnosti *Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*. Řád byl založen roku 1597 Josefem Kalasanským. Jeho základní činností bylo ujímat se sirotků a chudých chlapců, které následně vzdělávali v náboženských a dalších vědách. Frebonia si vyžádala od Olomouckého biskupa Františka z Dietrichsteina podrobnější zprávy o školském působení řádu v Mikulově a Lipníku.¹⁰

Frebonia zve roku 1640 piaristy do Litomyšle. Na toto pozvání přijel z Mikulova provinciál P. Onuphrius Conti a s. Sacramenta se svým tajemníkem P. Janem Františkem. Po uskutečněných jednáních mezi páterem a Frebonií vydává šlechtična dne 3. září 1640 zřizovací listinu pro školu. Provinciál piaristů jmenoval představeným nové koleje v Litomyšli, pátera Alexandra a S. Bernarda. Na příkaz provinciála odcestoval s dalšími dvěma spolubratry do Prahy. Zde žádali arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu o povolení vybudovat v Litomyšli kolej, kostel, školu a provádět tam pastorační a školskou činnost. Arcibiskup všechna povolení vystavil. Po návratu z Prahy se otcové ubytovali v dolním městě, v jednom z měšťanských domů. K bohoslužbám využívali kostelík Rozeslání sv. apoštolů.¹¹

Další jednání neprobíhala jednoduše. Napadali je jezuité, kteří byli v přízni předků Frebonie a měli již v Čechách vybudovanou síť latinských škol. Taktéž panovník Ferdinand III. nedal svůj souhlas k působení řádu v Litomyšli, přičteme-li k tomu i problémy samotného řádu, který byl přeměněn znovu na kongregaci a hrozilo mu zrušení,

⁷ Srov. VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, 1. vydání Praha: Rybka Publisher, 1999, s. 268. ISBN 80-86182-24-X.

⁸ Srov. NEJEDLÝ, Zdeněk. *Litomyšl tisíc let života českého města*, 1. vydání Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1954, s. 67.

⁹ Srov. VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, 1. vydání Praha: Rybka Publisher, 1999, s. 274. ISBN 80-86182-24-X.

¹⁰ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 2 - 3.

¹¹ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 4-5.

a také útrapy třicetileté války, zmítající celou Evropu. Piaristy do Litomyšle přivést a udržet je tu, bylo od Frebonie velmi obdivuhodným přesvědčením. Frebonia dala přednost piaristům, protože se věnovali převážně chlapcům z chudých rodin a byli i mírnější v postupu proti věřícím jiných konfesí. S velkou pomocí arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu se podařilo šlechtičně na svém panství zřídit kolej a školu piaristů.¹²

Frebonia pro stavbu koleje, kostela a školy vykoupila pozemky na horním městě poblíž zámku, na místě zvaném Olivetská hora.¹³ Stavba piaristických budov neprobíhala hladce. Litomyšl byla několikrát vydrancována Švédy. O mnoho lépe se však nechovala ani vojska císařská. Po dostavbě budov přišli do Litomyšle další piaristé. Dne 2. listopadu 1644 byla zahájena výuka.

Protože provoz koleje a školy potřeboval financování, byly zřízeny různé nadační fondy. Již v roce 1640 ustanovili litomyšlští konšelé fond, ve kterém se zavazovali podporovat chod koleje a školy. Město mělo piaristům ročně odvádět látky, potraviny, drůbež, dříví a další potřebný materiál. Po čtyřech letech ale konšelé tento bohatý fond zrušili a zavázali se k odvodu 200 zlatých ročně a zajištění palivového dříví.¹⁴ Další důležitý fond vznikl po smrti Krištofa Vratislava z Mitrovic. Tento šlechtic odkázal značnou část svého majetku Frebonii z Pernštejna za účelem zřízení nadace na obživu chudých studentů, které budou piaristé vyučovat. Rovněž Frebonia ve své závěti určila množství každoročně odváděných peněz z výnosů litomyšlského panství.¹⁵

V roce 1713, kdy již vlastnili litomyšlské panství Trautmannsdorfové, došel hrabě František Václav z Trautmannsdorfu k přesvědčení, že kostel a školní budova již nevyhovují, jak moderní výuce, tak i počtu osob je navštěvující. Proto pozval do Litomyšle Giovanni Baptistu Alliprandiho, aby vypracoval plány pro nový chrám a školu. Chrám se zvětšil a zabral místo původní školní budovy. Piaristé zakoupili nový pozemek pro stavbu školy. Kostel i škola se začaly stavět na jaře roku 1714. Po dobu výstavby nových budov využívali piaristé ke mším kostel Rozeslání sv. apoštolů a k výuce panský dům č. 61. Dokončení školní budovy se uskutečnilo roku 1719. Dostavbu chrámu vedl František Maxmilián Kaňka, neboť Alliprandi 14. března 1720 zemřel. Byl pochován v litomyšlském kostele Povýšení sv. Kříže. Chrám byl dostavěn v roce 1721. Jeho venkovní i vnitřní

¹²Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 8 - 9.

¹³Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 8-9.

¹⁴Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 5 - 6.

¹⁵Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 10-11.

výzdobu vytvářejí sochy Matyáše Bernarda Brauna a Jana Pacáka. Hrabě Adam z Trauandorfu věnoval pro chrám obraz Krista na kříži od italského malíře Trevisianiho. Ani tyto budovy nezůstaly ušetřeny od různých pohrom. Školu několikrát obsadilo vojsko, ať pruské nebo císařské. Nikdy však neudělalo rozsáhlejší škodu. Budovu používalo jako ubytovnu a sklad potravin. Daleko horší následky vznikly po požárech, s nimiž se Litomyšl ve své historii několikrát potýkala. Pokaždé byly kostel i škola opraveny a sloužily dále ke svým účelům. Po požáru školy v roce 1742 byla při opravě budovy nad hlavním vchodem postavena věžička a do ní zavěšen zvon sv. Anny. Větší škodu utrpěly piaristické budovy při požáru v roce 1775. Oheň značně poškodil gymnázium, kolej i kostel, v němž shořel vzácný oltářní obraz Trevisianův.¹⁶

Mezi lety 1640–1777, kdy gymnázium bylo plně pod správou piaristů, se do školy zpravidla přijímali chlapci starší sedmi let s dobrým zdravotním stavem. Piaristé se o ně bezplatně starali a vyučovali je. Žáci byli vzděláváni v nábožnosti, ušlechtilých mravech a dalších potřebných vědomostech.¹⁷ Náboženství se v nižších třídách vyučovalo česky, ve vyšších pak již latinsky.¹⁸ Pro výuku náboženství byla používána učebnice Canisiuv katechismus, ze které se žáci učili vybrané pasáže tak, aby je uměli zpaměti odříkat.¹⁹ Žáci se rovněž učili v kostele, kde pod dohledem piaristických duchovních odříkávali modlitby Otče náš, Zdrávas a Věřím v Boha. Další vzdělávání se jim dostávalo při výkladu desatera a z článků víry.²⁰ Systematického vzdělání se rovněž žákům dostávalo v základech mluvnice, zákonech řečnictví, umění, jak psát dopisy, počtech a latině.²¹ Pro výuku na gymnáziu mohly být používány jen knihy, které byly uvedeny v řádu pro piaristické školy. Vrchním správcem všech škol byl zvolený provinciál, který sám nebo s kapitulou, tyto předpisy vydával. Byl také generálním inspektorem v provincii a každý rok všechny školy vizitoval. Samotné gymnázium řídil prefekt, který byl podřízen rektorovi koleje.

¹⁶ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 14 - 15.

¹⁷ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 19

¹⁸ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 23.

¹⁹ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 25.

²⁰ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 20.

²¹ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 21 - 22.

Učitelé vedoucí výuku se dělili na:

- profesory – ti vyučovali v nejvyšších třídách,
- magistry – ti vyučovali v třídách nižších a přípravných.²²

K oblíbenosti piaristických gymnázií, kromě tolerantního přístupu k věřícím jiných konfesí, můžeme přičíst snahu odměňovat dobře prospívající žáky. Naopak při udílení trestů se mělo vždy dávat přednost domluvě nebo jiné vhodné metodě před tělesným trestáním. Bylo-li to ovšem nevyhnutelně nutné, smělo se použít trestu tělesného. Ten se měl vykonat třemi nebo čtyřmi ranami beze všech nadávek a urážek studenta. Nikdy se nesmělo uhodit žáka do hlavy. Těžší provinění směl trestat pouze prefekt.²³

Z počátečních let se zápisy o vyučovaných předmětech, počtech tříd a žáků nedochovaly. Obsáhle seznamy s těmito údaji máme až od roku 1650. I zde se nacházejí období, kdy seznamy zcela chybí: 1654–1661; 1663; 1685–1713; 1743–1749.²⁴

Při gymnáziu působil rovněž filosofický ústav. Bylo to dvouleté studium filosofických nauk, které hlavně využívali abiturienti litomyšlského gymnázia. První zmínky o studiu filosofie pochází z roku 1674. Největšího rozmachu zaznamenává filosofie od roku 1733. Zájem o filosofické studium rostl rok od roku, což můžeme zjistit z množství zapsaných studentů ke studiu. Zpočátku jich bývalo okolo čtrnácti a před zrušením ústavu v roce 1752 jejich počet pohyboval okolo padesáti posluchačů. Studium bylo zrušeno královským nařízením Marie Terezie 14. října 1752 s odkazem, že takového studium patří pouze na univerzitní půdu. Piaristé se pokoušeli nařízení o zrušení studia zvrátit, a proto k císařovně vyslali rektora litomyšlské koleje P. Augustina Königa. Jednání však bylo neúspěšné. I přesto všechno pokračovali piaristé ve výuce filosofie v Litomyšli. Ukončeno bylo až po ultimatu zaslaném piaristům z krajského hejtmanství 9. března 1754.²⁵

Od roku 1778 je gymnázium pouze pětitřídní, a navíc pod státní správou. Ředitelem je ustanoven krajský hejtman z Chrudimi Jan Adam Rašín.²⁶ Mezi léty 1819–1849 je

²² Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 17 - 18.

²³ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 23.

²⁴ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 15 – 17.

²⁵ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 36 – 39.

²⁶ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 42.

gymnázium šestitřídní.²⁷ V následném období 1802–1849 bylo při gymnáziu znovu obnoveno filosofické studium. Velkou zásluhu na této věci nesl královehradecký biskup Tadeáš z Trautmannsdorfu a provinciál piaristů pater František Xaver Frise.²⁸ V letech 1850–1874 dochází k další změně, a to na osmi třídní vyšší gymnázium. Zrušené třídy filosofů se staly sedmou a osmou třídou gymnázia.²⁹ Od roku 1875 přechází gymnázium plně pod státní správu a jeho ředitelem je jmenován Dr. Antonín Tille.³⁰ Mezi lety 1882-1888 bylo gymnázium spojeno s městskou reálkou, čímž vznikla státní střední škola.³¹ Počínaje rokem 1889 se ze státní střední školy znovu stává c. k. vyšší gymnázium.³²

²⁷ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 76.

²⁸ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 86.

²⁹ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 99.

³⁰ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 110.

³¹ Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 114.

³² Srov. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894, s. 124.

2. Gymnázium v období Rakouska-Uherska

Na počátku 20. století byla asi čtyři procenta Čechů starších šesti let úplně negramotných. V porovnání, daleko hůře na tom byly ostatní národnosti, které obývaly území monarchie. Zvýšení vzdělanosti měly podpořit reformy ve školství. V monarchii od druhé poloviny 19. století rostl počet základních škol. Tím se zvyšoval i podíl českých škol. České školství v této době dosahuje odpovídající úroveň. Před první světovou válkou dosahoval podíl českých základních škol padesáti sedmi procent. Značným přínosem bylo vytváření sítě českých gymnaziálních, reálných a odborných středních škol. Po první dekádě 20. století existuje v českých zemích šedesát tři klasických a reálných gymnázií a také čtyřicet pět reálných škol s českým vyučovacím jazykem.³³ K dalšímu pokračování si absolventi českých středních škol mohli zvolit studia na české části Karlovo-Ferdinandovy univerzity, Českém vysokém učení technickém nebo České akademii císaře Františka Josefa I. Počátek nově rodícího se století přinesl také transformaci společenských i politických kruhů. Doprovodným jevem těchto změn byly sociální bouře. Rušnost těchto událostí byla završena vypuknutím první světové války.

Od roku 1900, do vypuknutí světové války, byla činnost gymnázia poměrně ustálená. Žactvo a profesorský sbor se pravidelně zúčastňovali bohoslužeb konaných v přilehlém chrámu Nalezení svatého Kříže. Školní rok byl pravidelně zahajován mší svatou *Veni sancte* a ukončován sloužením mše svaté *Te Deum*. Během roku se dále studenti a profesori zúčastňovali mší svatých konaných k příležitosti oslav narození Jeho c. a k. Apoštolského Veličenstva Františka Josefa I., zádušních mší konaných k výročí úmrtí císařovny Alžběty a korunního prince Rudolfa, zádušní mše svaté byly také slouženy k uctění památky pátera C. V. Bernata, Kateřiny Skácelové a starších města Litomyšle. Studenti měli povinnost navštěvovat bohoslužby konané v neděli a zasvěcených svátcích, na dušičky, popeleční středu. Stále platilo nařízení zemské školní rady, aby se studenti třikrát do roka dostavili ke svaté zpovědi a svatému přijímání. K těmto účelům mohl ředitel gymnázia udělit žákovi půldenní volno.³⁴

³³ Srov. URBAN Otto. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. 1. vydání Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991, str. 237. ISBN 80-205-0193-2

³⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 581, s. 28.

V tomto období stáli v čele ústavu ředitelé:

- Emanuel Seifert – do 1. prosince 1907,³⁵
- Dr. František Dušánek – od 1. ledna 1908 do 17. května 1909,³⁶
- František Věcovský – od 27. října 1909 až do roku 1921.³⁷

Sbor učitelský v těchto letech čítal šetnáct členů. Vyučovaly se tyto předměty: *náboženství, latina, řečtina, čeština, zeměpis, dějepis, přírodopis, fyzika, matematika, chemie, kreslení, němčina, filosofická propedeutika, francouzština, těsnopis, zpěv a tělocvik.*³⁸

Od roku 1900 do školního roku 1900/1909 se na gymnáziu vyučuje dle osnov pro státní vyšší gymnázia. Počínaje školním rokem 1909/1910 je škola reorganizována na státní reálné vyšší gymnázium.³⁹

Na gymnáziu se dbalo na to, aby se studenti chovali mravně, důstojně a zbožně, cílem nebylo poskytnout jen světské vzdělání, ale také to, aby došli věčné spásy. Počet žáků římsko-katolického vyznání kolísal mezi počtem 150 až 244.⁴⁰

Katecheti ústavu byli:

- Petr Čáp (biskupský notář) – v letech 1900–1905 pro vyšší třídy,
- Emanuel Šavrda (městský kaplan) – v letech 1900–1905 pro nižší třídy,⁴¹
- Vladimír Hornof (katecheta) – v roce 1906,⁴²
- Vincenc Blažek (kněz, c. k. profesor) – od roku 1907.⁴³

³⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 609, s. 68.

³⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 610, s. 29.

³⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 611, s. 17 a kniha 622, s. 3.

³⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 – 618.

³⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 a 611.

⁴⁰ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 – 606.

⁴¹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 – 606.

⁴² Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 607, s. 17.

⁴³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 608, s. 16.

Římsko–katolické náboženství se vyučovalo ve všech třídách gymnázia dvě hodiny týdně. Učitelé náboženství se v průběhu školního roku v nižších třídách věnovali katolickému katechismu, Starému i Novému zákonu a liturgice. Ve vyšších třídách pak měli základní náboženskou nauku, katolickou věrouku a mravouku a církevní dějiny.

Obrázek 1: Katecheta Vincenc Blažek

Zdroj: Státní okresní archiv v Litomyšli

K výuce byly používány tyto učebnice:

- pro I. třídu:
 - Vinklář – *Učebná kniha katolického náboženství,*
 - *Velký katechismus katolického náboženství,*
 - Podlaha – *Katolická liturgie pro střední školy,*
- pro II. třídu:
 - Konrád – *Liturgika,*
 - *Velký katechismus katolického náboženství,*
 - Podlaha – *Katolická liturgie pro střední školy,*
- pro III. třídu:
 - Procházka M. – *Dějiny zjevení Božího Starého zákona,*
 - Hulanovský – Koželuha – *Dějepis zjevení Božího Starého zákona,*

- Pokoj Šimon – *Dějiny zjevení Božího ve Starém zákoně*,
- Podlaha – *Katolická liturgika*,
- Podlaha – *Dějiny zjevení Božího ve Starém zákoně pro III. třídu gymnaziální*,
 - pro IV. třídu:
- Procházka M. – *Dějiny zjevení Božího v Novém zákoně*,
- Pokoj Šimon – *Dějiny zjevení Božího v Novém zákoně*,
 - pro V. třídu:
- Procházka – *Základní nauka náboženská*,
- Kašpar – *Učebnice katolického náboženství, část I. Apologetika*,
 - pro VI. třídu:
- Procházka M. – *Katolická věrouka*,
- Martin Vondruška – *Katolická věrouka pro vyšší třídy škol středních*,
 - pro VII. třídu:
- Procházka – *Katolická mravouka*,
- Procházka – Podlaha – *Katolická mravověda pro VII. gymnaziální třídy*,
 - pro VIII. třídu:
- Drozd – *Církevní dějiny*,
- Pokoj Š. – *Učebnice církevních dějin*,
- Pokoj – *Církevní dějiny pro střední školy*.⁴⁴

Gymnázium navštěvovali i žáci jiných vyznání. Evangelíků bývalo zapsáno ke studiu okolo devíti. Zprvu se vyučovalo jednu hodinu za čtrnáct dní, později jednu hodinu týdně. O výuku náboženství se starali faráři evangelické církve:

- Bohumil Fleischer – v letech 1900–1913, ze Sloupnice ,
- Rudolf Medek – v letech 1913–1914, z Bučiny,
- Benjamin Fleischer – od roku 1914, ze Sloupnice.⁴⁵

Mezi žáky gymnázia byli i vyznavači judaismu, jejich počet kolísal mezi čtyřmi až devatenácti. Ze začátku se vyučovalo čtyři hodiny, později dvě hodiny týdně.

⁴⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 – 618.

⁴⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 – 618.

O výuku izraelského náboženství se starali tito rabíni:

- B. Knäpfelmacher – v letech 1900–1904,
- Dr. Izák Folkman – v letech 1904–1908,
- Leopold Heim – rabín z Olomouce, v roce 1909,
- Adolf Fischer – od roku 1909.⁴⁶

Dnes již není možné zjistit, jakým způsobem se tyto předměty vyučovali, jak probíhalo zkoušení a co vůbec ve studentech zanechalo. Snad jen ze vzpomínek jednoho ze studentů lze uvést: „.....katecheta Čáp, i když mohutný postavou, nevzbuzoval nijak úctu, protože byl silně krátkozraký, stál vždy před první lavicí a já, který seděl také v první lavici, jsem mu mohl pod břichem číst celou lekci, na kterou jsem byl vyvolán.“⁴⁷ „Tehdy jsme dostali na náboženství nového katechetu Vladimíra Hornofa, básníka Katolické moderny, který v nás logickým dokazováním dogmat vyvolal pravý opak toho, co chtěl. Scházelo se nás několik, kteří jsme jeho logiku poráželi na hlavu, a důsledek toho byl, že jsem po maturitě působil ve Volné myšlence a měl konflikty s katolickou stranou, jejíž činitelé v deníku Čech denuncovali nevinný časopisek Vatra jako revoluční protizákonný plátek, tajně šířený mezi studenty, ačkoliv byl řádně hejtmanstvím povolen.“⁴⁸

Gymnázium navštěvovali kromě veřejných žáků také privatisté, jejichž počet stoupal. První zájemce o studium se ucházel v roce 1900, v roce 1914 jich bylo patnáct. V roce 1908 přichází na gymnázium první dívka, a to jako privatistka. Již následující školní rok 1909/1910 povoluje, c. k. ministerstvo kultu a vyučování, dvěma privatistkám navštěvovat veřejné vyučování ve všech předmětech kromě tělocviku. V roce 1910 má gymnázium již pět dívek, privatistek.⁴⁹

Škola disponovala pro zajištění sociálně slabých studentů, nadacemi, fondy a spolky. Mezi ně například patří:

- nadace: Václava Faltyse, Kateřiny Skácelové, P. Cyrila Bernata, P. Stanislava Pachty, Jeho výsosti korunního prince Rudolfa, P. Petra Čápa, Emanuela Bárty – k vyplácení stipendií a peněžitých podpor,

⁴⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 – 618.

⁴⁷ *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 93.

⁴⁸ *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 94, 95.

⁴⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618.

- fond: Julia Macků – k zajištění obědů chudým studentům,
- spolek: Spolek pro podporu chudých žáků – k zajištění peněžitých a věcných darů.

Do spolku pro podporu chudých žáků přispívali místní občané, živnostníci, firmy i záložna, ale také samotní žáci z výnosů jimi hraných divadelních představení. Z finančních prostředků tohoto fondu byly zajišťovány obědy, večere a ošacení pro chudé studenty. Z prostředků nadace založené Frebonií z Pernštejna byli chudí žáci jednou týdně podělováni bochníkem chleba.

Velmi přísně se vyžadovala kázeň. Během školního roku žáci nesměli opouštět své domovy po sedmé hodině večerní. Pouze z vážných důvodů zákaz neplatil. Rovněž bylo omezeno interními předpisy gymnázia vydávání některých studentských časopisů, o což se studenti čas od času pokoušeli. Vydávali se například *Hádankářské listy* – jejich obsah však nebyl k luštění a řešení, ale literárně kulturní o jehož vydávání se mimo jiných zasloužili i bři Pátové, pozdější významné osobnosti prvorepublikového veřejného života. Také později vydávaný časopis *Vatra* byl plný literárních pokusů studentů.⁵⁰ Vydaná nařízení omezovala i celkový společenský život studentů. V Litomyšli existoval Akademický spolek Smetana, který sdružoval pouze vysokoškolské studenty. Jejich zásluhou se v roce 1907 podařilo obnovit studentské slavnosti tzv. Majáles, jichž se gymnazisté účastnili pouze sporadicky.⁵¹ Za řádné členy studentského spolku byli přijati žáci VII. a VIII. třídy gymnázia až někdy v letech 1922–1923. Pro studenty gymnázia to náhle znamenalo svobodnější vyjadřování na půdě spolku, které nebylo tak vázáno školními nařízeními. To ovšem postupem času přineslo i otevřenější diskuze na půdu gymnázia, z čeho vyplynul pozdější zákaz členství studentů gymnázia ve spolku Smetana.⁵² Občas i přes hrozby tvrdých kázeňských trestů, ukázali studenti své protirakouské smýšlení a sociální soucit. Příkladem je demonstrační stávka dělníků za všeobecné hlasovací právo, kdy studenti projevíli své sympatie tím, že v přestávce mezi dopoledním a odpoledním vyučováním uspořádali průvod náměstím.⁵³

Excesům se nevyhnuli ani profesori. Skutečný učitel Dr. František Kalda se při výuce žáků otázal: „Kdo je patronem české země?“ Když se mu dostalo odpovědi, že je to svatý Václav, udělal žákům přednášku o tom, že ne svatý Václav, ale Jan Žižka má být patronem české země. Velká většina žáků nesla tento výklad velmi těžce a rozhořčeně,

⁵⁰ Srov. ŽIŽKA, Jan. *Studentská Litomyšl*. Litomyšl: knihtiskárna V. Augusty, 1937, s. 110.

⁵¹ Srov. ŽIŽKA, Jan. *Studentská Litomyšl*. Litomyšl: knihtiskárna V. Augusty, 1937, s. 73.

⁵² Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 105.

⁵³ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 95.

taktéž rodiče těchto žáků se s tímto incidentem velmi těžce vyrovnávali a žádali po řediteli ústavu učinění nápravy. Ředitelství celou věc s Dr. Kaldou prošetřilo a došlo k závěru, že jmenovaný učitel nechtěl vyvracet patronství svatého Václava, ale ne zcela zřejmým a chápavým způsobem přiměřeným žactvu chtěl vyzdvihnout chrabrost Jana Žižky. O celém výsledku šetření byla vyrozuměna c. k. zemská školní rada, která vše vzala na vědomí a učiněné opatření hodnotila jako dostatečná. Dále rada očekává, že učitel bude již vždy při svých výkladech jednat uvážlivě, a to jak ve škole, tak i ve svém volném čase. Rada schvaluje snahu ředitelovu a celého sboru profesorského, aby žáci ústavu byli chráněni před závadnou literaturou, pro kterou jejich mysl ještě není zcela dospělá, taktéž nabádá ředitelství ústavu, aby se toto neomezilo jen na kontrolu četby ve škole, ale pokud síly sboru stačí i na mimoškolní aktivity žactva.⁵⁴

Vypuknutí první světové války přineslo především pro všechny bídu, nouzi, nemoci a další jevy provázající všechny ozbrojené konflikty. Někteří studenti a profesori museli narukovat do armády. Na gymnáziu byly povinné přednášky o událostech na frontě, zvyšoval se důraz na lojalitu a potíraly se jakékoliv náznaky vlastenectví. Zemská školní rada varuje před rozmáhajícím se používáním školních rozvrhů v červenomodrobílých barvách. Rovněž zakazuje používání školních pomůcek označených samotným znakem země Království českého. Pokud profesori uvedené pomůcky u žáků spatří, mají se zničit a žáci příkladně potrestat.⁵⁵ Po vítězných bojích rakousko-uherských armád bylo c. k. zemskou školní radou nařízeno volno od vyučování. Probíhala důstojná oslava těchto vítězství s následnou promluvou, vhodně orientovanou, na oslavu panovnického domu a upevnění dynasticko-vlasteneckého smýšlení.⁵⁶ Gymnáziem byla pořádána branná cvičení s důrazem na trénování základních vojenských povelů a formací. Školní rada na výzvu ministerstva války nařizuje sjednotit řeč při bojových cvičeních na německou. Česká řeč mohla být používána pouze při nepovelových sděleních. V červnu 1916 se uskutečnilo v blízkosti Ústí nad Orlicí veliké branné cvičení za účasti gymnázia a okolních středních škol.⁵⁷ V rozmezí let 1914-1918 narukovali do rakouské armády dva profesori a šedesát studentů gymnázia. Josef Kopal, vyučující francouzštinu a němčinu, byl pověřen správou továrny v Pardubicích. K Františku Bednářovi, vyučujícímu češtinu a němčinu,

⁵⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 9.

⁵⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

⁵⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

⁵⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

byl osud méně milosrdný. Při frontových bojích padl do ruského zajetí, kde setrval až do ukončení války.

Počty narukovaných studentů z jednotlivých tříd:

- V. třída – jeden student,
- VI. třída – čtrnáct studentů,
- VII. třída – třicet jedna studentů,
- VIII. třída – čtrnáct studentů.⁵⁸

O tom, že rakouské úřady odváděly každého jen trochu schopného brance, svědčí i případ žáka Adolfa Bartoše. Odvodní komise v Terezíně ho uznala schopným, i když byl silně nedoslýchavý. Považovala ho simulanta. Jestliže neslyší, přece nemůže studovat. Nebohý student žádá dopisem ředitele Věcovského, zda by mohl poslat dobrozdání s vyjádřením o jeho nedoslýchavosti, zejména se odkazuje na profesory Novotného a Příborského. Student má jít ještě ke komisi na přezkoumání zdravotního stavu. Dopis s doznáním jmenovaných profesorů o jeho hluchotě by mu jistě pomohl.⁵⁹

Celé válečné období je rovněž charakterizováno rekvizicemi potravin, kovů, různými sběrovými akcemi a také odvody peněžních částek na rozličné účely. Profesorský sbor se od počátku války zavázal každoročně odevzdávat jedno procento svého platu ve prospěch humanitárních účelů. Profesori byli také členy místní pobočky Červeného kříže. I zde hojně přispívali peněžními obnosy a osvětovou činností mezi obyvateli města i okolních obcí. Sbor podporoval i prodejní sbírky válečných propagačních předmětů. Vyučující byli využíváni okresním hejtmanstvím v Litomyšli při pořádaných soupisech a rekvizicích mouky, brambor, obilí a hospodářských zvířat. K tomuto účelu okresní hejtmanství využívalo i samotné studenty. Ti se ovšem neúčastnili rekvizic, ale v předem stanovenou dobu roznášeli po okolních obcích pokyny k jejich vykonávání. Rekvizice se nevyhnuly ani samotnému gymnáziu. Ředitelství obdrželo příkaz k zaslání všech věcí, které nejsou nezbytně nutné pro výuku. Jednalo se zejména o dalekohledy, polní kukátka a samozřejmě vše vyrobené z barevných kovů. Ušetřeny směly být pouze dveřní a okenní kliky. Byly shledány nezbytně nutnými. Žactvo ústavu se během válečných let v hojném počtu účastnilo sklizní hospodářských plodin. Do sklizní se v menší míře zapojovali

⁵⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Mezifondový soubor kronik, sign. KR 104., s. 180 – 190.

⁵⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

i samotní profesori ústavu. Studenti byli z popudu c. k. zemské školní rady a c. k. okresního hejtmantství vysíláni k peněžním a surovinovým sbírkám.⁶⁰

Nařízením c. k. zemské školní rady musely být vyřazeny z knihoven tyto knihy:

- Mírová čítanka,
- Ruské byliny,
- Temno,
- Husitský král.

Dále měly být prohlédnuty všechny Jiráskovy romány a začerněny pasáže týkající se oslavování mistra Jana Husa. Správci knihovny měli za úkol odstranit všechny zpěvníky a učebnice s výtiskem písně *Hej Slované*. V učebnicích českého jazyka musela být začerněna místa se zmínkami o J. S. Macharovi.⁶¹ Zmíněné knihy musely být odstraněny z knihoven kvůli svému obsahu, který povzbuzoval české vlastenectví a stupňoval odpor vůči monarchii. K odstranění přispěl i fakt, že monarchie válčila s Ruskem a na této frontě docházelo k poměrně častým dezercím českých vojáků na ruskou stranu. Rovněž někteří čeští politici počítali s jistou podporou Rusů při vzniku samostatného státu. Básník J. S. Machar byl na indexu cenzorů za své kritické projevy vůči monarchii a katolické církvi. Jako náhrada bylo doporučeno koupit do žakovské knihovny knihu *Pavla Kaltschmida – Válečné povídky*. Kniha měla být nabízena žákům k hojně četbě.⁶²

Začátky a ukončení školních roků byly i ve válečném období slaveny mší svatou v přilehlém piaristickém chrámu. Rovněž jako v letech předešlých, ba dá se říci, že se zvýšenou pozorností a zájmem c. k. úřadu k účasti ústavní byly slaveny mše svaté, které se jakýmkoliv způsobem dotýkaly panovnického domu. Velkolepě byly oslaveny 85. narozeniny císaře Františka Josefa. Po slavné mši svaté, celebrowané katechetou ústavu Vincentem Blažkem, se žactvo s profesorským sborem odebralo do slavnostně vyzdobeného sálu v ústavní budově. Zde za přítomnosti pozvaných hostů městského i občanského života v Litomyšli byl realizován program oslavy s úvodním projevem ředitele Františka Věcovského.⁶³

⁶⁰ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

⁶¹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

⁶² Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

⁶³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 617, s. 35.

S velkým zármutkem byla roku 1916 přijata zpráva o zesnutí Jeho Apoštolského Veličenstva. V tento den bylo veškeré vyučování zastaveno a jako důkaz sklíčenosti byla vyslána tříčlenná smuteční delegace na okresní hejtmanství. V den pohřbu, tj. 30. listopadu 1916, byla sloužena velkolepá zádušní mše za účasti celého ústavu. S podivem lze konstatovat, že nástup císaře Karla I. nebyl nikterak okázale oslavován. Byla pronesena jen pochvalná řeč ředitele Františka Věcovského, a to v rámci vzpomínky nedovršeného 68. roku vlády císaře Františka Josefa I.⁶⁴

Přes veškeré snažení rakouských úřadů vedoucích k potlačení vlastenectví, se studenti nenechali zlomit a v nejvyšších ročnících vznikl tajný spolek. V tomto revolučním sdružení se osnovali tajné plány na příchod vítězných Rusů do Čech nebo převzetí moci ve městě. Dnes se už můžeme jen domnívat, nakolik byly tyto plány myšleny vážně a nakolik byly snovými ideály studující mládeže. Členové tohoto spolku také připravovali besedy a přednášky pro své členy. Ty se ovšem musely konat tajně a většinou v přírodě. Zvláště záslužná je připravená oslava pětistého výročí upálení mistra Jana Husa, která se konala za účasti všech členů spolku v osickém údolí roku 1915.⁶⁵

Maturitní zkoušky za toto období vykonalo celkem 316 žáků. S vyznamenáním ukončilo studium devadesát sedm žáků, prospělo 191 žáků, vykonat opravnou zkoušku mělo povoleno dvacet dva žáků a šest žáků mělo maturitní zkoušku odloženu.

Dochovaly se i zápisy o dalším působení absolventů litomyšlského gymnázia. Od roku 1900, do ukončení první světové války, odešli absolventi studovat tyto obory:

- bohoslovectví - v počtu dvacet šest,
- teologii – v počtu dva,
- filosofii - v počtu padesát,
- lékařství – v počtu třicet tři,
- práva – v počtu čtyřicet pět,
- farmacii – v počtu jeden,
- malířskou akademii – v počtu dva,
- inženýrství – v počtu čtyři,
- techniku – v počtu jeden,

⁶⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Mezifondový soubor kronik, sign. KR 104, s. 182.

⁶⁵ Srov. ŽIŽKA, Jan. *Studentská Litomyšl*. Litomyšl: knihtiskárna V. Augusty, 1937, s. 84.

- hornictví - v počtu dva,
- zemědělství - v počtu dva,
- vojenství - v počtu dva,
- poštovní akademii - v počtu jeden,
- učitelství - v počtu patnáct,
- zvěrolékařství - v počtu šest,
- exportní akademii - v počtu tři,
- konzervatoř - v počtu jeden,
- vyšší obchodní studia - v počtu tři.

Na pokračující studia postoupilo 199 absolventů litomyšlského gymnázia. Ostatní absolventi našli pracovní příležitosti v různých úřadech.⁶⁶

Obrázek 2: Stará gymnaziální budova z roku 1719

Zdroj: autor

⁶⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 601 – 620.

3. Gymnáziu v období Československé republiky

Ukončení světové války a vyhlášení samostatné Československé republiky přineslo velké nadšení mezi studenty litomyšlského gymnázia. Studenti založili svou samosprávu, která se snažila zapojit studentstvo do chodu školy. Jejich největším počinem bylo sepsání petice doručené do rukou ředitele Františka Věcovského. V petici studenti žádají vedení ústavu, aby zařídilo přeložení profesora Huga Devoreckého. Profesor ústavu vyučoval matematiku a fyziku.⁶⁷

Petici sepsali zástupci studentů V., VI., VII. a VIII. třídy zdejšího ústavu. Žáci si stěžují na chování zmíněného profesora vůči nim, a to jak ve škole, tak i mimo ní. Vyčítají profesoru to, že jeho výklady se musí učit nazpaměť, jiný typ výkladu učiva, byť správný, je podle profesora nepřipustný. Žáci si tedy musí pracně pořizovat psané výklady zmíněných hodin. Podotýkají, že se toto dá velice těžce zvládnout, jelikož zmíněný profesor provádí výklad rychle. Z té příčiny vyplývají i další skutečnosti. Při lopotném psaní se nemohou soustředit na pochopení výkladu. Učivo musí studovat doma, což se děje na úkor přípravy do dalších předmětů. Profesor Dvorecký, žákům, kteří při zkoušení nezopakují jeho výklad doslovně tak, jak ho on prezentoval, dává nedostatečnou.

V petici studenti rovněž uvádějí profesorovo nemístné chování vůči studentům - vojákům, kteří v rámci dovolenek chtěli složit zkoušky z profesorových předmětů. Vytýkal jim nedostatečnou přípravu, a že snad pořád nebojují a mohou se učit. Studenti odsuzují také mravní vystupování profesora. Konstatují, že jeho chování nemůže ze studentů vychovat řádné a poctivé lidi, neboť od něho slyší jen nadávky, výsměch, hrozby a tresty.

Závěrem v petici uvádí každá třída i konkrétní příklady profesorova chování v hodinách i mimo ně. Namátkou uveďme – pohlavkování žáků sešitem; nedostatečná za správně vypočítaný příklad, ale ne postupem, jak učil profesor; nedostatečná žákům bez jakéhokoliv zkoušení jen proto, že místo procvičování matematiky nacvičovali písňe ke školní oslavě; výtky studentům, že se prochází po městě nebo parku; sprosté nadávky a urážky. Závěrem žáci připomínají, že jejich cílem je, stát se novou českou inteligencí, což se jim ale pod vedením tohoto profesora nemůže podařit. Pevně věří, že vedení ústavu podnikne příslušné kroky, aby zajistilo přeložení profesora Devoreckého na jiný ústav.

⁶⁷ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 104.

Vedení ústavu započalo šetření celého případu. Postupně byly svolány tři vyšetřovací zasedání za přítomnosti zástupců stěžujících si studentů, profesora Devoreckého, ředitele ústavu a dalších profesorů, jako svědků a zapisovatelů. Profesor Devorecký po seznámení s celým obviněním vypracoval rozklad, ve kterém se obhájuje z konkrétních nařčení. Součástí rozkladu je i příloha s typy příkladů, které byly dávány studentům k řešení.⁶⁸

Studentská samospráva nespokojená s průběhem vyšetřování vyhlásila bojkot hodin, ve kterých měl výuku zmíněný profesor. Stávka byla víceméně tolerována vedením ústavu, za což si vysloužilo pokárání od Zemské školní rady, že nedokázalo řádně hájit profesorovu autoritu.⁶⁹ Studenti intervenovali u samotného ministra školství Habrmana. Ministr studentskou delegaci přijal. Vyslechl ji při návštěvě svého rodiště v České Třebové, nedaleko od Litomyšle. Případ se vlekl od prosince 1918 do dubna 1919. Výsledkem bylo potrestání studentů, organizátorů stávky. Padly jen mírné tresty ve výši ředitelských důtek.⁷⁰ Studenti však dosáhli svého. Neoblíbený profesor Hugo Devorecký, přezdíváný pro své jednání „Cholera“, byl přeložen výnosem ministerstva školství na gymnázium do Plzně.⁷¹

Jedním z kroků, které směřovaly k vymanění se ze závislosti na rakousko-uherských zákonech, byl pokyn ministra školství Habrmana, ohledně docházky žáků, na společné mše nebo náboženská cvičení. Rozhodnutí se má zcela ponechat na náboženském citění žáka, ze strany profesorů nesmí být činěn žádný nátlak a už vůbec ne hrozba snížení známek z mravů nebo náboženství. Tento pokyn, který se objevil i v tisku, si ihned vyložili po svém dva žáci židovského původu, kteří přestali chodit na hodiny náboženství vyučované litomyšlským rabínem Adolfem Fischerem. Ředitel ústavu uvedl celou věc na pravou míru a oba žáci začali hodiny izraelského náboženství znovu navštěvovat a dosahovali velmi dobrých výsledků.⁷²

Výuky náboženství, jako předmětu samotného, se toto nařízení nedotýkalo a ponechávalo je nadále v učebním programu škol.

⁶⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 37.

⁶⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10 a 11.

⁷⁰ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 104.

⁷¹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 11.

⁷² Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

Počet římsko-katolických žáků gymnázia v tomto období kolísal mezi počtem 115 až 197.⁷³

Učitelé římsko-katolického náboženství gymnázia byli:

- Vincenc Blažek (kněz, c. k. profesor) - učil pouze první pololetí školního roku 1920/1921, poté odešel do penze,⁷⁴
- Cyril Žampach (rektor piaristické koleje) - s pauzami od školního roku 1919/1920 do školního roku. 1935/1936,⁷⁵
- Josef Durek (kaplan v Litomyšli) - od školního roku 1936/1937 do školního roku 1938/1939.⁷⁶

Římsko-katolické náboženství se vyučovalo v I. až III. třídě gymnázia, dvě hodiny týdně a ve IV. a V. třídě gymnázia jednu hodinu týdně. Učitelé náboženství v průběhu školního roku v uvedených třídách svým žákům přednášeli katolický katechismus, příběhy Starého i Nového zákona, liturgiku, mravouku a církevní dějiny. K výuce byly používány tyto učebnice:

- pro I. třídu:
 - Pokoj – *Dějiny zjevení Božího ve Starém zákoně*,
 - Pokoj – *Dějiny zjevení Božího v Novém zákoně*,
- pro II. třídu:
 - Podlaha – *Velký katechismus katolického náboženství*,
 - Podlaha – *Katolická liturgie pro střední školy*,
- pro III. třídu:
 - Augustin – *Učebnice katolického náboženství Mravouka katolická*,
- pro IV. třídu:
 - Dvořák – *Katolický dějepis církevní*,
- pro V. třídu:
 - Augustin – *Učebnice katolického náboženství pro vyšší třídy středních škol*.⁷⁷

⁷³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

⁷⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 621, s. 3., kniha 622, s. 4.

⁷⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 636.

⁷⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 637 – 639.

Žáků českobratrského evangelického vyznání bývalo zapsáno ke studiu v rozmezí od pěti do čtyřiceti dvou.⁷⁸ O výuku náboženství se starali faráři evangelické církve:

- Benjamin Fleischer – od školního roku 1919/1920 do 30. dubna 1924,⁷⁹
- Rudolf Medek – s pauzami od 1. května 1924 do školního roku 1935/1936,⁸⁰
- Josef Werner – první pololetí školního roku 1927/1928,⁸¹
- Bohumil Hromádka – od školního roku 1929/1930 do školního roku 1931/1932,⁸²
- Oldřich Videman – od školního roku 1936/1937 do školního roku 1938/1939.⁸³

Vyučovalo se v I. až V. třídě, zpočátku jednu hodinu týdně, později dvě hodiny týdně. K výuce používali žáci tyto učebnice:

- pro I., II., a III. třídu:
 - Čapek – *Biblická dějprava*,
 - Ženatý – *Dějiny církve*,
- pro IV. a V. třídu:
 - *Bible Kralická*,
 - Hromádka – *Zásady českobratrské církve evangelické*.⁸⁴

Počet žáků vyznání mojžíšského se pohyboval od jednoho po dvacet dva. Vyučovalo se dvě hodiny týdně.⁸⁵

⁷⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

⁷⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

⁷⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 624.

⁸⁰ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 624 – 636.

⁸¹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 628, s. 14.

⁸² Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 630 – 632.

⁸³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 637 – 639.

⁸⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

⁸⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

O výuku izraelského náboženství se starali tito rabíni:

- Adolf Fischer – od školního roku 1919/1920 do školního roku 1931/1932,⁸⁶
- Šmil Rabinovski – ve školním roce 1932/1933,⁸⁷
- JUC. Samuel Freilich – od školního roku 1933/1934 do školního roku 1934/1935.⁸⁸

Od školního roku 1921/1922 se na gymnáziu začalo vyučovat náboženství církve československé. Počet studentů tohoto nového vyznání, ke kterému přešla i řada katolíků, se pohyboval od sedmi až do padesáti. O výuku náboženství této nové konfese se staral farář československé církve Jaromír Metyš.⁸⁹

Nové náboženství se vyučovalo v I. až V. třídě gymnázia, zpočátku jednu hodinu týdně a pak dvě hodiny týdně. K výuce používali:

- pro I. a II., třídu,
 - Farský – *Biblická čítanka Starého zákona*,
- pro III. třídu,
 - Spisar – *Biblická čítanka Nového zákona*,
- pro IV. a V. třídu,
 - Spisar – *Křesťanská mravouka*.⁹⁰

Kromě těchto vyznání studovali na gymnáziu i studenti hlásící se k církvi pravoslavné a k Jednotě bratrské. Počet studentů zmíněných vyznání nedosahoval potřebného počtu, proto nezajišťovalo gymnázium výuku náboženství pro žáky uvedených církví. Až ve školním roce 1935/1936 bylo zajištěno vyučování pro příslušníky Jednoty bratrské. Studenty vyučoval kazatel A. Kostomlatský.⁹¹

Vznikem republiky se začal šířit nový fenomén ve smyslu rozluky církve a státu. Studenti začali uvádět, že jsou bez vyznání. Počet těchto studentů přihlášených ke studiu

⁸⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 632.

⁸⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 633.

⁸⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 634 – 635.

⁸⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 622, s. 6.

⁹⁰ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 622 – 639.

⁹¹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

na gymnáziu v tomto období se pohyboval od čtyř do padesáti, přičemž nejvíce jich bylo mezi léty 1920–1924 a naopak nejméně mezi léty 1930–1934. Nejenom studenti, ale i mnozí profesori začali do kolonky *náboženské vyznání* uvádět – *bez vyznání*. Tento stav lze považovat za moderní pro tuto dobu, odpoutání se od katolické církve, která byla v nově vzniklé republice neoblíbená pro svou provázanost s mocenskými strukturami Rakouska-Uherska.⁹²

Dne 24. srpna 1921 byl položen základní kámen ke stavbě nové gymnaziální budovy. O její výstavbě se vedla jednání již za monarchie, ale veškeré další plány zpřetrhala světová válka. Školní budovu postavila, dle plánů Dr. Antonína Ausobského, stavební společnost Ing. Ferdinanda Rudolfa. Slavnostní předání školy do užívání provedl pracovník ministerstva veřejných prací Ferdinand Havlíček, dne 26. srpna 1923. Budova svými parametry splňovala všechny požadavky nové moderní školy.⁹³ V průběhu let první republiky, litomyšlské gymnázium ještě více prohloubilo svůj věhlas. Bylo to zásluhou výborných profesorů, kteří na gymnáziu žáky vyučovali a vedli. Studenti byli vedeni k hrdosti a mravnosti. Profesori věnovali studentům dostatek času i mimo školu. Podnikali s nimi výlety do okolí Litomyšle i jiných míst republiky, zaměřené na botaniku, geologii, folkloristiku nebo branné a tělocvičné hry.⁹⁴

O jejich kvalitě svědčí i to, že mimo výuku žáků gymnázia, se hojně účastnily veřejného kulturního života. Velmi činný v tomto směru byl ředitel gymnázia František Autrata, z jehož činnosti uvádím malý výběr. Z přednášek: *Kapitolky z výchovy rodinné, o Henriku Sienkiewiczovi, z naší gramatiky, o takzvaných spisech Zelenohorském a Královédvorském*. František Autrata také napsal několik knižních titulů: *Mluvnice pro školy měšťanské* nebo *Slovník česko-německý a německo-český*.⁹⁵ Z přednášek ostatních učitelů gymnázia namátkou uvedu tyto: František Bednář (legionář) – *Některé obrázky z Vladivostoku a cesty přes Panamský průplav*; Josef Eberle – *Zimní olympiáda v Chamomix, Tělesná výchova a žena*; Karel Jelínek – *Význam antiky pro moderní dobu*; Kašpar Nekut – *Národní, náboženský a sociální problém ve světle pravdy, O antice a křesťanství*; Dr. Otakar Příborský – *Učení staroindické a křesťanství*; Dr. Emanuel Ruffer

⁹² Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

⁹³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 624, s. 3 – 5.

⁹⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 630, s. 20.

⁹⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 628, s. 8.

– *O náboženské otázce v českých dějinách*; Rudolf Walter – *O Einsteinově teorii relativity*.⁹⁶

Gymnázium jako takové se snažilo vypomáhat při vytváření moderního školství na Slovensku. Formy pomoci měly různý charakter. Dodání knih pro školní žákovské knihovny, žádosti profesorů ústavu Václava Martínka a Kašpara Nekuta o přidělení služby na slovenských středních školách. Srovnatelná pomoc byla poskytována i Podkarpatské Rusi.⁹⁷

V tomto období stáli v čele ústavu ředitelé:

- František Věcovský – do konce školního roku 1920/1921,⁹⁸
- František Autrata – od školního roku 1921/1922 do školního roku 1932/1933,⁹⁹
- Rudolf Waltera – ve školním roce 1933/1934 (ustanoven zatímním správcem),¹⁰⁰
- František Smolek – od školního roku 1934/1935.¹⁰¹

V učitelské sboru se udála velká změna, když poprvé ve školním roce 1921/1922 učí na gymnáziu první učitelka Františka Kühnová, která učila zpěv.¹⁰² Počet učitelů v tomto období vykazoval poměrnou stálost, jejich počet byl od šestnácti do dvaceti čtyř, z toho:

- učitelů – od třinácti do dvaceti tří,
- učitelek – od jedné do šesti.

Počet žáku v jednotlivých školních letech kolísal mezi 181 – 284, z toho:

- chlapců – od 113 do 204,
- dívek – od 43 do 126.

⁹⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 628, s. 8. – 10.

⁹⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 11.

⁹⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 622, s. 3.

⁹⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 622 – 633.

¹⁰⁰ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 634, s. 2.

¹⁰¹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 635, s. 2.

¹⁰² Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 622, s. 6.

Vyučovaly se tyto předměty:

*čeština, latina, francouzština, němčina, dějepis, zeměpis, přírodopis, matematika, fyzika, chemie, deskriptivní geometrie, kreslení, psaní, filosofická propedeutika, náboženství, tělocvik, zpěv a ženské práce.*¹⁰³

Gymnázium disponovalo, pro zajištění sociálně slabých studentů, nadacemi, fondy a spolky. Mezi ně například patří:

- nadace: Václava Faltýse, Kateřiny Skácelové, P. Cyrila Bernata, P. Stanislava Pachty, Masarykova, 28. října, Josefa Remeše, Kautsch-Procházkové – k vyplácení stipendií a peněžitých podpor,
- fond: Julia Macků – k zajištění obědů chudým studentům,
- spolek: Spolek pro podporu chudých žáků – k zajištění peněžitých a věcných darů.

V letech 1920–1924 se z dalších účtů nadací, spolků a fondů musela hradit státní válečná půjčka, vzniklá za Rakouska-Uherska. Nadace založená Frebonií z Pernštejna stále vyplácela finanční prostředky k zajištění stravy chudým studentům.

Gymnázium se ve školním roce 1923/1924 změnilo z reálného vyššího gymnázia, na typ reformně reálné státního gymnázia. Ředitel František Autrata podotýká, že toto rozhodnutí je správné, neboť poblíže Litomyšle se nachází, jak klasické gymnázium ve Vysokém Mýtě, tak reálné gymnázium v Poličce. Vyzdvihuje taktéž výhody nového typu školy, která spojuje výhody studia humanitního se studiem reálným. Změna výuky probíhal postupně po jednotlivých třídách a trvala do roku 1930.¹⁰⁴ Další přeměna gymnázia začala školním rokem 1935/1936, a to znovu na gymnázium reálné a měla trvat do školního roku 1940/1941.¹⁰⁵

Při příležitosti pořádání krajské výstavy, konané v Litomyšli, poctil svou návštěvou gymnázium prezident T. G. Masaryk. S nastalou svobodou a demokracií mohly české školy důstojně vzpomenout a oslavit i učitele národu Jana Ámose Komenského.

¹⁰³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

¹⁰⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 628, s. 4. – 5.

¹⁰⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 635, s. 5.

Studenti každoročně připravili ústavní slavnost, při níž se vyzdvihoval vliv této osobnosti. Stejným způsobem byla každoročně slavena památka Jana Husa.¹⁰⁶

Obrázek 3: Nová gymnaziální budova z roku 1923

Zdroj: autor

Poklidný chod ústavu byl přerušen událostmi roku 1938. Profesory i studenty zasáhlo nadšení k obraně republiky. Připravovali se protiletcké kryty a cvičila se protiletcká obrana. Vyhlášené mobilizace se zúčastnili i profesori gymnázia Marx a Kudrnáč. Po demobilizaci nastalo veliké zklamání v Litomyšli zvláště pocíťované, neboť pásmo Sudet se jí dotýkalo bezprostředně.¹⁰⁷ Německé vojsko obsadilo území obcí Suchá, Pazucha, Kozlov, Strakov, Nová Ves a Pohodlí. Tyto obce jsou vzdáleny od Litomyšle v rozmezí 3 až 5 kilometrů. Ke střežení nových stáních hranic byl do Litomyšle poslán oddíl Stráže ochrany státu.¹⁰⁸ Litomyšl měla, ale i kus štěstí když sama nespadla do záboru jako například nedaleká Polička. Patnáctý březen 1939 přinesl konečný zmar. Zpřetrhal vše dobré, co ústav studentům dával, a začalo období veliké nesvobody a přetvářky, které trvalo předlouhých padesát let.

Maturitní zkoušky za toto období vykonalo celkem 369 žáků. S vyznamenáním ukončilo studium devadesát osm žáků, prospělo 254 žáků, vykonat opravnou zkoušku mělo povoleno sedmnáct žáků.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 10.

¹⁰⁷ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 31.

¹⁰⁸ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 355. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹⁰⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., knihy 620 – 639.

4. Litomyšlské gymnázium v letech 1939–1960

4.1 Gymnázium v období německé okupace

Následující léta byla tragická, nejen pro litomyšlské gymnázium, ale pro celý český národ. Po Mnichovské dohodě, kterou bylo Československo přinuceno vzdát se části svého území, Sudet, přichází další rána. Vzniká samostatný Slovenský štát. Dne 15. března 1939 obsadily ozbrojené jednotky německé armády zbytek bývalé republiky a je ustanoven Protektorát Čechy a Morava.

Německé vojsko přichází do Litomyšle, která pocíťovala jeho přítomnost již při okleštění, 23. března 1939.¹¹⁰ Pro své potřeby si zabralo některé budovy ve městě. V budově gymnázia používali vojáci wehrmachtu koupelny se sprchami.¹¹¹ Tato situace trvala do školního roku 1941/1942, kdy pro potřeby německé armády byla zabrána celá budova. Mimo ubikací pro vojáky zde vznikla, upravením prostor ředitelova bytu i škola pro německé děti. V budově gymnázia mohli zůstat jen přírodopisné sbírky, jinak se muselo vše vystěhovat. Zařízení školy bylo z největší části uloženo v místní cihelně, sbírky v muzeu a synagoze, kde pro ně nebyly příznivé podmínky a z tohoto důvodu byly značně poškozeny.¹¹² Zpočátku se vyučovalo v litomyšlské reálce, ale postupem času byla zabrána Němci. Protože již byly obsazeny všechny školní budovy ve městě, probíhala gymnaziální výuka na různých místech, která alespoň trochu vyhovovala k provádění výuky.¹¹³

Tato nelehká situace byla navíc umocněna i tím, že místo ředitele Františka Smolka, který ve školním roce 1939/1940 odešel do penze, byl do čela ústavu jmenován Vladislav Růžička. K jeho vedení ústavu, po dobu války, byly vysloveny výhrady a po válce byl vyšetřován z kolaborace.¹¹⁴

Někteří žáci vstoupili do mladého národního souručenství. Ale většina studentů se nechtěla smířit s nastalou situací okupace, zvlášť po zásahu německé moci proti pražským studentům, 17. listopadu 1939. Našli se studenti, kteří se pokusili o útěk do zahraničí, aby se mohli připojit k vojenským jednotkám formujících se v zahraničí. Ne všem, se to vždy

¹¹⁰ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 354 – 360. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹¹¹ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 31.

¹¹² Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 35.

¹¹³ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 386, 387 a 393. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹¹⁴ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta padesát let Litomyšlského gymnázia*. vydalo ředitelství gymnázia a výbor SRPŠ při gymnáziu, Litomyšl, 1990, s. 30.

podářilo. Od roku 1941 se dostalo ponižení i studentům mojžíšského vyznání, kteří museli potupně na svém oblečení nosit žlutou Davidovu hvězdu, jako označení nižší rasy.¹¹⁵ Ve středu 2. prosinci roku 1942 se museli všichni Židé shromáždit před litomyšlskou synagogou odkud přešli na nádraží, z něhož byli odvezeni vlakem do terezínské pevnosti.¹¹⁶

Ze studentů gymnázia toto nařízení postihlo:

- z první třídy – Roberta Löwingera,
- ze druhé třídy – Olgu Löwingerovou a Evu Eisnerovou,
- ze čtvrté třídy – Jiřího Sladkuse.¹¹⁷

Běsnění a hrůzy koncentračních táborů přežilo, z více než sta deportovaných Židů z Litomyšle, pouze třináct.¹¹⁸

Někteří z bývalých studentů se spolu s učitelem gymnázia Knotkem zapojili do protifašistického odboje na Litomyšlsku. Organizovali se okolo trafikanta Eduarda Krále, který měl navázané spojení s organizací Ústřední vedení odboje domácího.¹¹⁹

V běsnícím pekle heydrichiády byli pozatýkáni a popraveni maturanti z roku 1941:

- Jan Bureš,
- Miroslav Cziviš,
- Jaroslav Zima.¹²⁰

Svému osudu neunikl ani učitel Knotek, který v obavě před zatčením a následnými výslechy na gestapu, raději zvolil dobrovolný odchod z tohoto světa.¹²¹

Z gymnázia museli odejít všichni studenti, jejichž rodiče nebo příbuzní byli popraveni či vězněni německými úřady. Tento osud postihl i Ludmilu Kuželovou, studentku gymnázia. Její bratr Josef Kužela, který studoval na učitelském ústavu byl za heydrichiády zatčen a popraven pro odbojovou činnost. Ludmila, spolu s matkou byly,

¹¹⁵ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta padesát let Litomyšlského gymnázia*. vydalo ředitelství gymnázia a výbor SRPŠ při gymnáziu, Litomyšl, 1990, s. 30.

¹¹⁶ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 371. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹¹⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 638 a 640, s. 4.

¹¹⁸ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 371. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹¹⁹ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 374. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹²⁰ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 33.

¹²¹ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 36.

jakožto přímí rodinní příslušníci, poslány do koncentračního tábora v Osvětimi, kde 3. ledna 1943 zemřely.¹²²

Výuka na gymnáziu byla stále více ovlivňována ideologií nacistického Německa a také odvedením některých profesorů a studentů. Učitelé museli absolvovat přeškolovací kurzy pořádané v Pardubicích, České Třebové a Rankensheimu u Berlína. Následně byli v kurzech přezkušováni z německého jazyka a byly jim vykládány nové učební osnovy dějepisu, zeměpisu, náboženství, češtiny a němčiny. Postupem času byla výuka dějepisu a náboženství zrušena úplně. Místo těchto předmětů se vyučoval německý jazyk. Všichni učitelé museli rovněž složit novou učitelskou přísahu v duchu říšsko-německých zákonů.¹²³

O dodržování nastolených změn a panující náladě na gymnáziu se přijel přesvědčit německý vrchní školní rada Gustav Werner.¹²⁴ V červnu 1943 podobnou návštěvu vykonal protektorátní ministr školství a osvěty Emanuel Moravec.¹²⁵

V roce 1944 bylo dovršeno 300. výročí od počátku výuky na litomyšlském gymnáziu. I přes nepříznivou dobu a poměry gymnazisté uspořádali malou akademii k tomuto jubileu. Studenti pro tuto oslavu připravili a sehráli veselohru Josefa Václava Klicpery – *Rohovín Čtverrohý*. Na akademii bylo rovněž zařazeno recitační pásmo o Bedřichu Smetanovi, které bylo svým obsahem velmi vlastenecké a posilující. O uvedení se zasloužil Josef Lomský, na jehož vlastenecký postoj během války se dodnes s úctou vzpomíná.¹²⁶

4.2 Gymnázium po osvobození do roku 1948

Po osvobození Litomyšle a opravě gymnaziální budovy, kterou používala sovětská armáda po nějakou dobu, jako shromaždiště raněných,¹²⁷ a také na krátký čas posádka československé národní gardy,¹²⁸ začala 17. září 1945 znovu řádná výuka studentů.¹²⁹

¹²² Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 47.

¹²³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 5 a kartony 19. a 21.

¹²⁴ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta padesát let Litomyšlského gymnázia*. vydalo ředitelství gymnázia a výbor SRPŠ při gymnáziu, Litomyšl, 1990, s. 30.

¹²⁵ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 372. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹²⁶ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta padesát let Litomyšlského gymnázia*. vydalo ředitelství gymnázia a výbor SRPŠ při gymnáziu, Litomyšl, 1990, s. 31.

¹²⁷ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 380. ISBN 978–80–254–5129–8.

¹²⁸ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 35.

Studenti, profesorský sbor a političtí zástupci Litomyšle uspořádali ke znovuobnovení výuky na starobylém gymnáziu slavnostní průvod k pomníku padlých, pomníku Bedřicha Smetany a samozřejmě ke hrobu za války tragicky zahynuvšího profesora litomyšlského gymnázia A. Knotka.¹³⁰ Probíhající výuka, ale z důvodu dalších oprav na budově, které byly potřeba provést, aby mohla být znovu plně funkční, nemohla být prováděná v celém svém rozsahu. Naplno se rozjela až od listopadu. S příchodem zimy nastaly další obtíže. Nebylo dostatek uhlí na vytápění školy. Výuka byla zprvu zkracována a následně přeložena do dívčí měšťanky. Situace se zlepšila i díky pomoci studentů VI. a VII. ročníku gymnázia, kteří byli na brigádě v uhelných lomech v Mostě. Celá situace se postupně stabilizovala, studenti uspořádali v červnu tradiční majáles, na který si připravili divadelní hru na motivy Jiráskovy Filosofské historie. Majálesu se zúčastnili i studenti z okolních středních škol, poctil je svou návštěvou i ministr Zdeněk Nejedlý. Školní rok byl ukončen maturitními zkouškami v polovině června.¹³¹

Následující školní rok se celý profesorský sbor, v čele se zatímním správcem, snažil obnovit řádný chod školy a povznést výuku na úroveň a tradice let předválečných. Pořádali se školní slavnosti, žáci navštěvovali kulturní a osvětové akce. Třídní učitelé si pro své žáky připravovali proslovy k různým výročím významných osobností Československa, k narozeninám T. G. Masaryka a J. A. Komenského, k úmrtí básníka Hviezdoslava a generála Štefánka, ale také vysvětlovali význam 7. listopadu pro dějiny SSSR, 29. výročí Rudé armády, zemědělského plánu pro zabezpečení výživy, bezpečnosti na ulicích, dopravního řádu a jiných. Žáci se pod dohledem profesorů zúčastňovali brigád při sklizni řepy a brambor nebo při výsadbě lesních stromků.¹³² Zájmovou činnost vyvíjela i žákovská samospráva, která byla zřízena na gymnáziu v roce 1945. Její činnost byla velmi široká a pestrá. Připravovaly se besídky, nacvičovala divadelní a recitační představení, diskutovaly se filosofické a politické otázky. Dále studenti redigovali ústavní časopis a podíleli se na správě žákovské knihovny a čítárny. Kromě těchto aktivit studenti rádi sportovali, za pomoci tělovýchovného referenta žákovské samosprávy, bylo zřízeno ústavní kluziště na němž byly uskutečněny hokejové zápasy mezi litomyšlským, vysokomýtským gymnáziem a vodohospodářskou školou rovněž z Vysokého Mýta. Dále

¹²⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 7.

¹³⁰ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 7.

¹³¹ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948, s. 40 – 41.

¹³² Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 11, 12, 18.

se konaly turnaje v odbíjené, košíkové a kopané. Žákovská samospráva organizovala i návštěvy tanečních.¹³³

Roku 1948 se v Litomyšli slavilo opožděně 300. výročí od započetí výuky na litomyšlském gymnáziu. Výroční rok připadl do doby okupace našeho státu a nebylo možné uspořádat důstojnou oslavu. Výroční oslava měla dvoudenní program. V prostorách Smetanova domu byl uspořádán seznamovací večer pro všechny abiturienty litomyšlského gymnázia. Následující den začal slavnostní mší svatou v piaristickém kostele, poté následovalo odhalení pamětní desky k uctění památky všech padlých studentů v rozmezí let 1848–1945. Následně mohli účastníci oslav vyslechnout koncert pěveckého sboru Vlastimil a Litomyšlské filharmonie, konaný na nádvoří zámku. Odpoledne bylo pro všechny účastníky připraveno tradiční majáles.¹³⁴

I v poválečných letech se na gymnáziu vyučovalo náboženství. Z výroční zprávy za školní rok 1946/1947 můžeme zjistit počty žáků hlásících se k různým vyznáním.

Římsko-katolických žáků gymnázia bylo 144. Učitelem římsko-katolického náboženství gymnázia byl rektor piaristické koleje páter František Ambrož Stříteský. Římsko-katolické náboženství se vyučovalo v I. až IV. třídě gymnázia, dvě hodiny týdně a v V. třídě gymnázia, jednu hodinu týdně.¹³⁵

Počet žáků církve československé byl padesát. Jejich výuku zajišťoval farář církve československé Jaromír Metyš. Výuka žáků probíhala v dotaci dvou hodin týdně.¹³⁶

Počet žáků vyznávajících jiné konfese:

- Církev Českobratrská evangelická – dvacet dva studenti,
- Jednota bratrská – šest studentů,
- Mojžíšské vyznání – jeden student.

Dvacet dva žáci uvedli, že jsou bez vyznání.¹³⁷

V čele ústavu stál zatímní správce Stanislav Obdržálek s profesorským sborem, který čítal dvacet členů, z toho patnáct učitelů a pět učitelek. Na gymnáziu se vyučovalo

¹³³ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 16 – 17.

¹³⁴ Srov. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*, vydáno v Litomyšli: 1948, s. 8.

¹³⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 10, 28.

¹³⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 10, 28.

¹³⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 28.

dle osnov reálného typu. Žáci se vzdělávali v těchto předmětech: čeština, latina, ruština, angličtina, francouzština, biologie, fyzika, matematika, deskriptivní geometrie, rýsování, chemie, dějepis, zeměpis, náboženství, filosofická propedeutika, občanská výchova, hudební výchova, výtvarná výchova a tělocvik. Žáků bylo zapsáno 245, z toho 141 chlapec a 104 dívky.¹³⁸

4.3 Gymnázium v období procesu s rektorem Strítěským

Klidné a nadšené poválečné období však netrvalo dlouho. Demokraté zavčas nepostřehli změnu komunistické taktiky. Neustále jednali ve smyslu pluralitního systému a chtěli se s komunisty dohodnout. Toto již však nebylo možné. Nátlakovými akcemi mas byla vyřazena z chodu parlamentní demokracie.¹³⁹ Od poloviny ledna 1948 se na půdě Národní fronty vedla jednání politických stran o datu uskutečnění voleb a o návrhu nové ústavy. Mezi jednotlivými stranami nebyla v této otázce úplně shoda. Komunisté prosazovali napřed uskutečnění voleb a poté parlamentní schválení ústavy. Přesně opačné stanovisko zastávaly demokratické strany.¹⁴⁰ Neshody mezi stranami byly tak veliké, že Národní fronta nebyla schopna ani vydat společné prohlášení o těchto jednáních. I přes různá varování, že se komunisté pokusí v Československu o převrat, zůstával prezident Beneš v naději, že demokracie v zemi nemůže padnout.¹⁴¹

Demokratičtí ministři byli znepokojeni s prováděnými změnami v oddílech pražské bezpečnosti. Vláda přijala usnesení o tom, že ministr vnitra Nosek, musí s těmito změnami ihned přestat.¹⁴² Před pravidelným zasedáním vlády zaslali demokraté písemný dotaz premiérovi, zda ministr Nosek splnil usnesení vlády. Premiér Gottwald však odpověděl velmi vyhýbavě. Na tuto odpověď reagovali ministři stran národně-socialistické, lidové a demokratické podáním demise. K těmto stranám se ale nepřipojila sociální demokracie.¹⁴³ Prezident Beneš se zdráhal demisi přijmout, nechtěl připustit jednobarevnou vládu. Navrhoval vytvoření nové vlády, složené ze všech členů Národní

¹³⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Gymnázium Litomyšl, oddělení II., kniha 640, s. 9, 10 a 27.

¹³⁹ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 316. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁴⁰ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 317. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁴¹ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 318. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁴² Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 320. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁴³ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 324 - 325. ISBN 80-85821-46-X.

fronty, které by předsedal Jan Masaryk. Komunisté nesouhlasili a začali s postupným útokem. V kanceláři prezidenta republiky se začaly hromadit dopisy, vyzývající Beneše demisi přijmout. Dne 21. února 1948 byla na Staroměstském náměstí v Praze mohutná demonstrace, na které Gottwald prezentoval vytvoření nové vlády, ovšem bez demokratických ministrů. Vyzval také k vytváření akčních výborů Národní fronty.¹⁴⁴ Dne 28. února 1948 se konal v Praze sjezd odborářů, na němž byla přijata rezoluce, která mimo jiné žádala přijetí demise demokratických ministrů. Na podporu této rezoluce byla Ústřední radou odborů vyhlášena na 24. února 1948 jednohodinová stávka.¹⁴⁵ Nemocný prezident Beneš 25. února 1948 přijal demisi a jmenoval novou vládu.¹⁴⁶

Vlivu politických změn v republice podlehl i několik profesorů z gymnázia. Ti se nezdrželi a svůj politický názor prezentovali i studentům. Žáci ústavu byli vždy vedeni k politické zdrženlivosti. Bylo to zakotveno ve školních řádech pod trestem vyloučení. Studenti těžce nesli prezentování komunistických způsobů, jako bylo zavedeno tykání, aktivní propagování ČSM nejen verbálně, ale i nošením modrých uniforem do vyučovacích hodin, jak předváděla mladá učitelka Růžičková nebo neustálé zdůrazňování sovětských vzorů, pracovníků, učitelů, studentských part a svazů, jako tomu činili Dr. Veger a Dr. Chimková.¹⁴⁷ První náznak odporu ukázali žáci gymnázia 24. února 1948. Členové žákovské samosprávy ve vyšších třídách se rozhodli, že nebudou podporovat generální stávku vyhlášenou ústřední radou odborů. Se svým stanoviskem byli přijati vedením gymnázia. Zatímní správce Stanislav Obdržálek jim sdělil, že učitelé jsou členy odborů, stávku tedy podpoří a vyučování mezi dvanáctou a třináctou hodinou probíhat nebude. Studenti tento krok bojkotovali po svém. Výuku vedl za přítomného stávkujícího profesora vždy ten žák, který byl v daném předmětu nejlepší ze třídy.¹⁴⁸ Tímto krokem bylo studenty dáno najevo, že se směrem politického vývoje společnosti nesouhlasí. Bojkotování stávky neušlo pozornosti patřičným orgánům, ale doba zdánlivého klidu byla jen dočasná.

Ke koloritu této doby patřilo vyhledávání třídního nepřítele a boj s ním. V tomto ohledu vůbec nezaostávalo vedení Okresního výboru Komunistické strany Československa, dále jen OV KSČ, v Litomyšli. Okresní výbor Komunistické strany

¹⁴⁴ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 328. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁴⁵ Srov. BUCHVALDEK, Miroslav et al. *Československé dějiny v datech*. 1. vydání Praha: Svoboda, 1986, s. 489, 490.

¹⁴⁶ Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vydání Praha: Paseka, 1992, s. 264. ISBN 80-85192-30-6.

¹⁴⁷ Podle svědectví Miroslava Matějky (* 12. února 1932 v Morašicích).

¹⁴⁸ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1. vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 11. ISBN 80-239-2449-4.

Československa, dále jen KSČ, posílal různá udání na studenty gymnázia. Prvním z takových projednávaných udání byl případ studentky Elišky Filkové. Byla nařčena proviněním proti lidově demokratickému státu tím, že se za války stýkala s Hitlerovou mládeží, veřejně schvaluje útěk bratra vysokoškolačka do ciziny a negativně se staví proti novému zřízení. Obvinění bylo posláno řediteli školy od místní organizace KSČ s tím, aby případ vyřešil.

Zatímní správce gymnázia Stanislav Obdržálek svolal mimořádnou poradou profesorského sboru, na které oznámil výše uvedená obvinění proti zmíněné žákyni VIII. třídy gymnázia. Zatímní správce navrhuje Eliščinu vyloučení ze studií na všech školách III. stupně. Návrh byl přijat všemi členy profesorského sboru. Zajímavostí je, že verdikt byl přijat 4. března 1949, ale výsledky Elišky a spolužáků byly provedeny 19. března respektive 29. března 1949. Na tuto skutečnost upozorňuje i ministerstvo, kam byl zaslán návrh na Eliščinu vyloučení. Ve výsledku Elišky, sama dívka uvádí, že se za války potkávala s chlapci Hitlerovy mládeže, ale toliko jen při procházkách městem nebo když přišli pro dřevo k nim na pilu. Sama dokládá případ, kdy jednoho hochu zfackovala, protože k ní byl neodbytný. V té době jí bylo třináct let a plně si nemohla uvědomit možné následky z mála pronesených slov. O přípravě bratra k útěku neměla žádné tušení. Co se stalo, se dozvěděla až z dopisu, který jí bratr poslal. Rodina sama ohlásila případ na Sbor národní bezpečnosti, dále jen SNB. K obvinění o negativním postoji k novému zřízení Eliška uvádí, že se účastnila obnovy gymnaziální budovy, při níž utrpěla otravu krve. Účastnila se také všech brigád pořádaných školou. Je pravda, že zprvu nechodila na brigády pořádané Československým svazem mládeže, dále jen ČSM. Jako důvod uvádí, že se členkou ČSM stala až v lednu 1949. Ve výsledcích spolužáků byly zaznamenány rozporuplné odpovědi na chování zmíněné žákyně. Ve většině případů se jí ale spolužáci zastali. Po letních prázdninách svolává zatímní správce Obdržálek znovu poradou profesorského sboru k Eliščině případu. Konstatuje, že ředitelství dosud nedisponuje usvědčujícími materiály z okresního sekretariátu KSČ. Zatímní správce navrhuje vzhledem k okolnostem zmírnění trestu. Původní trest vyloučení byl odvolán a žákyně mohla dostudovat.¹⁴⁹

Starší studenti, povětšinou členové Junáka, začali mezi sebou utvářet skupinky, ve kterých se diskutovalo o politickém a společenském vývoji v zemi. S nastalou situací se nechtěli úplně smířit, a tak začali vymýšlet, co udělat proti šířícímu se vlivu ČSM. Nejednalo se však o žádné organizované skupiny s cílem napojení se na ilegální odbojovou

¹⁴⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 32.

sít protikomunistického odporu.¹⁵⁰ Z toho důvodu vznikl dopis Miloslava Kohouta, *Kolegové a kolegyně*. Hlavním tématem dopisu bylo najít způsob, jakým by se Junák vymanil ze sílícího tlaku ČSM. Dopis vyzýval ke schůzce, na které by se probraly různé varianty, jak Junáka ochránit a také zamezit vlivu ČSM ve školní radě. Dopis byl podepsán, snad trochu tajemně a romanticky, ATA. Dopis s výzvou byl namnožen a rozeslán sympatizujícím studentům. Jako poznávací znamení souhlasu měl být zapíchnutý špendlík s bílou hlavičkou v klopě saka ve dnech, 14.–15. května 1949. První schůzka se uskutečnila 19. května v litomyšlské klubovně Junáka. Po ní následovaly ještě dvě schůzky v soukromém bytě jedné z členek seskupení a poslední schůzka se uskutečnila v zámecké zahradě. Na schůzkách se diskutovala možnost vyhledání další vhodné mládeže s podobným smýšlením. Všichni měli svým jednáním mařit úsilí ČSM. Jedním z plánů bylo i odstranění vedení gymnaziální skupiny ČSM a ve volbách zvolit nové přijatelné vedení. Další skupinku studujících tvořilo diskusní seskupení okolo Miroslava Matějky, který se scházel se svými kamarády v restauraci *Na Hrádku*. Zde spolu diskutovali o politické situaci a jejím případném svržení. Poslední skupina se soustředila okolo studenta gymnázia Karla Metyše, jehož otec byl farářem Církve československé a na gymnáziu vyučoval náboženství a hudební výchovu. Tato skupina po okolí vylepovala letáky s textem o možnosti uskutečnit nové volby v zemi pod patronací Organizace spojených národů, dále jen OSN.¹⁵¹

Dopis a celá činnost studentů, by možná zůstaly nepovšimnuty nebo potrestány lokálně v rámci možností školy, nebýt dalších událostí.

V budově gymnázia míval schůzky litomyšlský plachtařský klub. Jeho dva členové se rozhodli, že schovají obrazy Gottwalda a Stalina ze třídy, kde schůzovali. Podobiznu Gottwalda vyňali z rámu a schovali pod katedru. Když to samé prováděli s podobiznou Stalina, poškodili ji. Zřejmě dostali strach a rozhodli se, že obraz zničí úplně. Roztrhali jej a spláchli na toaletách. Nepřesvědčili se o důkladnosti svého činu. Ráno pomocný školník objevil na toaletách část obrazu a nález nahlásil řediteli. Zatímní správce gymnázia Obdržálek podal o nález hlášení ke školskému referátu Krajského národního výboru, dále jen KNV, v Pardubicích.

¹⁵⁰ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 15. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁵¹ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 16 – 17. ISBN 80-239-2449-4.

Případem se začal zabývat Okresní národní výbor v Litomyšli, respektive vedoucí referátu bezpečnosti Josef Hrnčák s vedoucím druhého oddělení Okresního velitelství SNB v Litomyšli, praporčíkem Antonínem Krbcem. Při prohlídkách osobních věcí studentů ponechaných ve třídě, kterou museli opustit a shromáždit se v jiné, byl objeven v saku M. Kohouta výše uvedený dopis. U jiného studenta byly objeveny různé poznámky proti místním funkcionářům strany. Poté byli předvoláváni studenti jednotlivě a podrobeni výslechu. Celá záležitost se značně protáhla z důvodu osobních prohlídek studentů celého gymnázia. Po prohlídkách a výsleších byli studenti propuštěni domů. Kromě M. Kohouta a J. Mráze, kteří byli podrobeni dalším výslechům. Ještě téhož dne získala Státní bezpečnost, dále jen StB, cíleným tlakem jednoho ze studentů ke spolupráci.¹⁵² Následující den byli M. Kohout a J. Mráz zatčeni. Následovalo zatčení K. Metyše. K zatýkání dalších studentů došlo až v březnu 1950. V témže měsíci StB z vazby propustila M. Kohouta a J. Mráze, za účelem sledování a výslechu osob, které se s nimi setkají.¹⁵³

Do celého případu byl také postupem času zapojen i rektor piaristické koleje, učitel náboženství a ruštiny na gymnáziu, František Ambrož Stříteský. Na gymnáziu působil od roku 1945 až do svého zatčení orgány StB, roku 1950.¹⁵⁴

Katolická církev byla komunistickým vedením státu charakterizována jako třídní nepřítel a rozvraceč nových a lepších pořádku. Pro tuto roli byla předurčena, mimo jiné i pro svůj oponentský postoj k učení komunistické ideologie, která se opírá o materialistické učení marxismu-leninismu. Zástupci katolické církve byli proto po Únoru 1948 sledováni příslušnými státními orgány. Rovněž v litomyšlském okrese byli představitelé katolické církve pod dozorem těchto orgánů. Součástí litomyšlského Okresního národního výboru, dále jen ONV, bylo od 16. srpna 1949 i církevní oddělení.¹⁵⁵ Toto oddělení kromě jiné činnosti mělo za úkol sledovat katolické kněze v okrese a vypracovat na ně posudek. Podle postojů zaujímaných k novému společenskému zřízení byli tito duchovní zařazováni od I. do IV skupiny.¹⁵⁶

¹⁵² Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 19 – 21. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁵³ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 24. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁵⁴ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 35.

¹⁵⁵ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Litomyšl, karton 243/4.

¹⁵⁶ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Litomyšl, karton 241/3.

Rektor Stříteský sám pocházel z velmi chudých poměrů, proto zpočátku věřil na možnost zlepšení poměrů slabších sociálních tříd v duchu demokratických principů.¹⁵⁷ V piaristické koleji vytvořil studentský domov, kde pobývalo okolo čtyřiceti chlapců. Rektor byl velmi oblíbený, nejen mezi studenty, ale i mezi profesory gymnázia, jeho hodiny náboženství navštěvovali i mnozí z těch, co do nich nebyli vůbec zapsáni. Pracoval také jako oblastní duchovní rádce pro Junáka. Protože mezi mládeží nedělal rozdíly a dokázal v případě nouze pomoci i přesvědčenému členu svazu mládeže, stával se nepohodlným pro tvůrce nových pořádků.¹⁵⁸

Církevní referent ONV Litomyšl zaslal o rektorovi Stříteském tento posudek: „Pan Stříteský František /:Ambrož:/, rektor piaristické koleje a profesor reálného gymnázia v Litomyšli, dělá dojem člověka spořádaného, chytrého, se světovým rozhledem. Jeho jednání je dosti přímé, zdá se, že by byl ochoten i s námi poslední dobu spolupracovat, věřit se mu však z daleka ještě nemůže, neboť je moc vychytralí. U dětí a obyvatelstva je oblíbený pro jeho jemné a příjemné chování, které každého ovlivní. Je nutno ho bedlivě sledovat, neboť v dnešní době je na vedoucím místě duchovních církve římsko-katolické ve městě Litomyšli.“¹⁵⁹

Rektor byl činný i ve veřejném životě, jako člen lidové strany byl v polovině července 1948 součástí ONV, místa se sám zřekl počátkem října 1948. Rovněž byl v kulturní komisi Místního národního výboru, dále jen MNV, Litomyšl. Člensky působil v akčních výborech Národní fronty a lidové strany. Tvůrci nových pořádků doufali, že se z rektora stane jeden těch kněží, který postojí a činy bude podporovat nové společenské zřízení.

Komunistické vedení státu stupňovalo svůj tlak na katolickou církev, od které požadovali, aby se vyjadřovala souhlasně s novým uspořádáním společenských poměrů ve státě. Konference českých a slovenských biskupů toto odmítla a deklarovala nadstranickost církve.¹⁶⁰ Komunisté k dosažení svých cílů zneužili Katolickou akci, která na území našeho státu působila od jejího vzniku z podnětu papeže Pia XI. roku 1922. Tato organizace měla za úkol obranu a šíření katolických myšlenek pod vedením katolických

¹⁵⁷ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 32. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁵⁸ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 25 – 26. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁵⁹ Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Litomyšl, karton 241/1.

¹⁶⁰ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 27 – 28. ISBN 80-239-2449-4.

představitelů. Komunisté, po Únoru, začali pracovat na tom, aby se Katolická akce dostala do sféry jejich vlivu. To se jim povedlo a pro prosazování svých záměrů získali okolo sedmdesáti tzv. *vlasteneckých kněží*, a také neurčený počet laické veřejnosti. Biskupové však vydali pastýřský list odmítající tuto novodobou Katolickou akci. Každý pokus o založení nebo vstup do těchto Katolických akcí byl církevní autoritou zakázán. Zakaz se vztahoval, jak na klérus, tak na laiky pod hrozbou exkomunikace z Církve. Představitelé moci v republice reagovali po svém. Tím se naplno rozjela pověstná komunistická mašina na vymýšlení procesů.¹⁶¹ Po schůzkách kněží litomyšlského okresu s představiteli ONV Litomyšl, které se uskutečnily do čtrnácti dnů ode dne vytvoření novodobé Katolické akce, bylo vydáno stanovisko ONV, ve kterém byly kněží rozděleni do tří skupin. V první byli ti, co Katolickou akci podpoří, ve druhé ti, co proti Katolické akci veřejně nevystupovali a přejí si dohodu církve se státem a třetí skupina zahrnovala ty, jež měli jednoznačně odmítavé stanovisko ke Katolické akci. Sem spadal i rektor Stříteský.¹⁶²

Příslušníci StB zatkli rektora Františka Stříteského 1. dubna 1950. Byl obviněn z ukrývání zbraní, které opravdu od jednoho ze studentů přijal a uschoval ve věži piaristického chrámu, odkud ji později vyzvedl a vhodil do kanalizační stoky v koleji. Poté přijal ještě jednu zbraň, kterou předala sestřenice téhož studenta kuchaře z internátní koleje. I tuto zbraň vzal rektor Stříteský s úmyslem zlikvidovat ji stejným způsobem, jako první pistoli. To se mu již nepodařilo. Příslušníci StB měli s rektorem připravený svůj plán. Snažili se z něj vynutit přiznání k zodpovědnosti za zabití studentského konfidenta StB, který byl v lednu 1949 zavražděn v Pardubicích. Rektor Stříteský byl vyslýchán nepřetržitě osm dní za sebou, bez možnosti, byť alespoň krátkého spánku.

Vyšetřovatelé měli pro objasnění motivů vraždy připraveny čtyři římsko-katolické kněze z okolí Litomyšle. Z těchto lidí byli připraveni „vytlouci“ své za každou cenu. Částečně se jim to podařilo. Jeden z kněží, po fyzickém týrání, podepsal přiznání, že rektor obstaral pro najatého vraha pistoli a sdělil mu studentovu adresu. Při rekognici obviněných kněží, však další z nich do protokolu prohlásil, že rektora Stříteského zná jen z fotografie.

¹⁶¹ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 28 – 31. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁶² Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1 vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 31 – 32. ISBN 80-239-2449-4.

Podle pozdějších rektorových vzpomínek chtěla StB v Litomyšli připravit proces podle babického scénáře. Což se jí nakonec nezdařilo.¹⁶³

Ve dnech 9. – 11. října 1950 se uskutečnil soudní proces s obviněnými ve velkém sále Smetanova domu. Při předvádění pokřikoval dav nenávistné výkřiky a urážky. Ponížení se dostalo i jejich rodinným příslušníkům. Každý z obviněných mohl mít v sále jednoho z příbuzných. Když byl obviněný předváděn před soud, musel příbuzný povstat. Proti zatčeným byla vznášena obvinění velmi nenávistným a štvavým tónem. Snad díky mládí a neuvědomění si všech dopadů tohoto soudu působili studenti klidně a vyrovnaně. Rektorovi přidělený obhájce oznámil, že jeho věc nemá cenu hájit, protože návrh trestu je absolutní.¹⁶⁴ Všech dvacet čtyři souzených bylo shledáno vinnými a odsouzeno k úhrnné výši trestu 220 roků.¹⁶⁵ Studentům, kteří nestihli odmaturovat, přibyl ještě trest vyloučení ze škol III. stupně v celém Československu.¹⁶⁶

Po procesu se krize na gymnáziu ještě více prohloubila. Přispěla k tomu nařízení Ministerstva školství. Ta přeměňovala vyhlášené gymnázium na nový typ školy dle sovětského vzoru. Zavedeno bylo i nové hodnocení žáků. Nemělo se jen přihlížet k dosaženým výsledkům ve vyučovaných předmětech, ale hlavní bylo zapojování se do budovatelských aktivit, návštěvy pokrokových divadelních her, aktivní účast v ČSM a sběrová aktivita. Právě podle toho se posuzovalo, zda má žák kladný poměr k socialistickému zřízení. Ústav sám rozhodně nezaostával a podnikal vlastní aktivní kroky k přeměně. Byl založen mičurinský kroužek se sadem a polnostmi. Učitelé se vzdělávali v otázkách marxismu-leninismu, rozebírali Stalinovy projevy a teze. Změnil se pohled na maturitní zkoušku. Už jen špatný kádrový posudek z místa bydliště mohl mít za následek nepřipuštění k maturitě. Jedním z úkolů závěrečné zkoušky, dle nařízení Ministerstva školství a národní osvěty, bylo zjistit, jak si žák osvojil v průběhu studia poznatky marxismu-leninismu, jaké má politické a odborné vlastnosti pro nově rodící se socialistickou inteligenci. Podobné posudky se psaly na studenty, kteří usilovali o studium na vysokých školách. Psala je školní skupina ČSM ve spolupráci s místními organizacemi.

¹⁶³ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1. vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 34 – 36. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁶⁴ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1. vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 43 – 48. ISBN 80-239-2449-4.

¹⁶⁵ Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 460. ISBN 978-80-254-5129-8.

¹⁶⁶ Srov. BOŠTÍK, Martin. *Monstrproces „Stříteský a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1. vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, s. 48. ISBN 80-239-2449-4.

Výsledkem posudku bylo vyjádření, zda se studium doporučuje, nebo je lepší umístění do těžkého průmyslu.¹⁶⁷

Na krajský národní výbor v Pardubicích se zaslali vyplněné dotazníky se statistickým přehledem studentů. Šlo o zmapování sociálního původu žáků přijatých na gymnázium. Děti, které podávaly v této době přihlášku ke studiu na gymnázium, bývaly odmítnuty z důvodů špatných kádrových posudků a bylo jim doporučeno navštěvovat jednoroční učební kurzy.

Studentům byla doporučována k četbě pokroková literatura. Žákovská knihovna se pak plnila knihami typu:

- Jegolin – *Stalin a sovětská literatura*,
- Čagin – *Lenin*,
- Šepilov – *Velký sovětský lid*.¹⁶⁸

Samozřejmostí byl povinný třídní odběr novin Rudé právo a Mladá fronta, aby žáci měli dostatečný politický přehled. Prováděly se ranní politické pětiminutovky, kde se rozebíraly a vysvětlovaly kroky vlády a strany. Škola musela spolupracovat s místním svazem ČSM a všemi závodními radami při přípravě pracujících na vysokoškolské studium. Byli vybíráni mladí lidé z dělnických nebo malozemědělských rodin, u nichž byl velký předpoklad výchovy v novou socialistickou inteligenci.¹⁶⁹

Ve školním roce 1959/1960 se uskutečnily poslední maturity na jedenáctileté střední škole. Záznamy o počtu maturujících studentů v tomto období jsou neúplné, a proto je zde nastíněn pouze přehled různých oborů, na které absolventi litomyšlského gymnázia odcházeli:

- chemicko-technologické inženýrství,
- pedagogika,
- lékařství,
- filosofie,
- přírodní vědy.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 60.

¹⁶⁸ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 60.

¹⁶⁹ Srov. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II., karton 34.

¹⁷⁰ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli, zápisy od školního roku 1953/1954 do školního roku 1959/1960.

Národní shromáždění Československé republiky se dne 24. dubna 1953 usneslo na zákonu č.31/1953 Sb. (vyhlášen dne 7. května 1953), kterým se uskutečnila reforma školství v Československu. Tento zákon upravoval osnovy všech stupňů škol v duchu výchovy řádných občanů pro socialistickou společnost. Školství musí zajišťovat kromě odborné výchovy i výchovu ideovou, která je nezbytná pro správnou výchovu dělnictva, rolnictva i pokrokové inteligence. Dle § 18, odstavce 1, zákona č. 31/1953 Sb., byl zrušen zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství, který v § 19 upravoval výuku náboženství na školách v poválečném Československu.¹⁷¹ Tímto byla definitivně zrušena výuka náboženství na všech typech škol v Československu. V současné době upravuje výuku náboženství na základních a středních školách § 15 zákona č. 561/2004 Sb.¹⁷²

¹⁷¹ Srov. *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, [cit. 2011-09-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>>.

¹⁷² Srov. *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, [cit. 2011-09-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>>.

5. Gymnázium v šedesátých a sedmdesátých letech

V roce 1960 se změnila Ústava Československa, a také oficiální název státu na Československá socialistická republika. Vedoucí politické špičky chtěly tímto vydat přesvědčivé stanovisko o vybudování socialismu v republice.¹⁷³ Vypadalo to že se životní úroveň začíná zvyšovat, ale výpadky v zásobování a službách nadále přetrvávaly. Docházelo k uvolňování napětí na politické scéně. Byly rovněž zahájeny amnestie politických vězňů. Nicméně, v roce 1963, se nepodařilo realizovat plán třetí „pětiletky“ a vedení státu nezbylo nic jiného, než připustit potřebu ekonomických reforem.¹⁷⁴ Byla vypracována a přijata nová ekonomická reforma, ale její praktické uskutečnění se stále odkládalo. Studenti a spisovatelé počali otevřeně kritizovat vládnoucí špičky. Situace v Československu se začala přiostrřovat.

Vedení státu si pozvalo do vlasti na konzultaci sovětské představitele. Jejich oficiální vyjádření, že je to naše věc, mylně pochopili komunisté snažící se o obrodu společnosti jako dobrý signál.¹⁷⁵ Do čela Ústředního výboru Komunistické strany Československa byl v lednu 1968, po úporných jednáních, zvolen Alexandr Dubček.¹⁷⁶ Byl připravován obrodný program Komunistické strany Československa. V březnu 1968 se udála výměna na postu prezidenta republiky. Rezignujícího A. Novotného nahradil ve funkci Ludvík Svoboda.¹⁷⁷

Politická situace v naší republice se nelíbila vládním představitelům v Moskvě. Mezi Moskvou a našimi čelními představiteli politického a vládního života proběhlo několik jednání. Naši činitelé byli sovětskými představiteli upozorňováni na nepřípustný vývoj v naší společnosti a požadovali nápravu.¹⁷⁸ Nejednota se objevovala i mezi našimi představiteli Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Situace vyvrcholila dne 21. srpna 1968 vpádem vojsk Varšavské smlouvy na území našeho státu.¹⁷⁹

¹⁷³ Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vydání Praha: Paseka, 1992, s. 277. ISBN 80-85192-30-6.

¹⁷⁴ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 368. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁷⁵ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 369 – 373. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁷⁶ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 379 – 380. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁷⁷ Srov. BUCHVALDEK, Miroslav et al. *Československé dějiny v datech*. 1. vydání Praha: Svoboda, 1986, s. 537 – 538.

¹⁷⁸ Srov. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, s. 392 – 396. ISBN 80-85821-46-X.

¹⁷⁹ Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vydání Praha: Paseka, 1992, s. 286. ISBN 80-85192-30-6.

K moci se dostaly politické garnitury orientované čistě prosovětsky a v naší společnosti došlo k normalizačnímu útlumu.¹⁸⁰ Nadále ovšem přetrvával odpor proti okupaci Československa a docházelo k řadě protestních akcí. Tyto protesty vyvrcholily sebeupálením studentů Jana Palacha a Jana Zajíce.¹⁸¹ O vytržení společnosti z letargie se pokusili intelektuálové sepsáním Charty 77. Režim však byl ještě natolik silný, že její signatáře dokázal represní politikou zastrašovat.¹⁸² Na demokratický vývoj naší společnosti jsme si museli ještě nějaký čas počkat.

V roce 1960 je vydán nový školský zákon, kterým se upravuje školství v Československé socialistické republice, dále jen ČSSR. Z gymnázia je v této době tzv. Střední všeobecně vzdělávací škola v Litomyšli. Ve stejné budově sídlí spolu se základní devítiletou školou. Oba dva typy škol řídí jeden ředitel, společný je i učitelský sbor. Počínaje školním rokem 1967/1968 je vedení a učitelský sbor rozdělen zvlášť pro základní školu i gymnázium.

Všechle školy stáli tyto ředitelé:

- Oldřich Kovář – ve školním roce 1960/1961 odešel na vlastní žádost na Pedagogický institut Pardubice, katedra marxismu-leninismu,
- Josef Slabý – od školního roku 1961/1962 do školního roku 1966/1967,
- Igor Kloss – od školního roku 1967/1968 do 1. října 1970,
- Josef Kovář – od 1. října 1970.

Učitelský sbor, kromě výše zmíněných externistů, se pohyboval okolo počtu sedmi učitelů a třinácti učitelek.

Počet žáků v jednotlivých školních letech kolísal v tomto rozmezí:

- chlapci – 43 až 104,
- dívky – 59 až 135.¹⁸³

Pro zavedené výrobní práce, které přetrvávaly v osnovách výuky chtělo vedení gymnázia zajistit svým absolventům, kromě maturity, také výuční listy z absolvovaných

¹⁸⁰ Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny země koruny české II*. 1. vydání Praha: Paseka, 1992, s. 287. ISBN 80-85192-30-6.

¹⁸¹ Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny země koruny české II*. 1. vydání Praha: Paseka, 1992, s. 289. ISBN 80-85192-30-6.

¹⁸² Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny země koruny české II*. 1. vydání Praha: Paseka, 1992, s. 303. ISBN 80-85192-30-6.

¹⁸³ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli, zápis z školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

oborů. Přes veškeré úsilí se toho nepodařilo docílit. Žáci po ukončení školy odcházeli s maturitou a pátým, čtvrtým nebo třetím stupněm odborné kvalifikace pro danou dělnickou profesi.¹⁸⁴

Základní myšlenkou výrobních prací bylo vhodně zaměřit žáky na další studium. Na litomyšlské škole to dokládá dobrou práci J. Šmolík, který dokázal žáky nadchnout oborem stavebnictví. Mnozí z jeho absolventů si podávali přihlášky k dalšímu studiu na stavební fakulty. Stejně dobrou práci odváděl externí učitel Šimek ze Střední zemědělsko-technické školy v Litomyšli, který vedl žáky gymnázia ve výrobních pracích strojírenských. Ostatní obory mívaly kolísavé výsledky dílem špatného vedení pracovníků a nezájmu žáků o zvolené obory. Velké těžkosti s výrobními pracemi byly v oblasti zemědělství, zejména špatně kvalifikovanými vedoucími. Tyto nedostatky se podařilo odstranit vyhlédnutím vhodnějších zemědělských družstev. I přes několikerou reorganizaci výrobních prací a zařazením zajímavějších chemických oborů, neměly práce takový přínos, jaký se od nich očekával, a proto byly od školního roku 1967/1968 zrušeny.¹⁸⁵

Ve školním roce 1960/1961 na litomyšlském gymnáziu probíhaly jednorocní kurzy pro pracující, kteří si v nich mohli doplnit vzdělání zakončené maturitní zkouškou, což bylo zcela obvyklé i na jiných typech střech škol. Je ale zajímavostí, že mezi maturanty byli i dva studenti odsouzeni v procesu s rektorem Strítěským.¹⁸⁶

Žáci gymnázia se hojně účastnili výpomocných prací ve formě brigád zemědělských, lesních, zahradnických a komunálních závodů. Pracovali na brigádách nejenom ve vyučovacích dnech, ale také o sobotách a nedělích. O tom, že jejich pracovní morálka byla velmi dobrá, svědčí i obsazené první místo v rámci okresu Svitavy v počtu odpracovaných hodin. Peněžité odměny za tyto brigády byly zasílány na společný účet školních organizací Československého svazu mládeže a později Socialistického svazu mládeže. S takto získaných prostředků byly financovány zájezdy, exkurse, lyžařské výcviky nebo abonentní vstupenky do divadla. Kromě výše uvedených příkladů, byly finanční prostředky použity i pro stavbu a zařízení školní zubní ordinace. Ve školním roce 1964/1965 žáci ukázali své humanitární smýšlení a zaslali ze svých fondů cca 1 400 korun československých na Slovensko, jehož některé oblasti byly zasaženy ničivými povodněmi. Žáci se také zúčastňovali letních studentských aktivit, kdy pomáhali při sklizni chmelu,

¹⁸⁴ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

¹⁸⁵ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

¹⁸⁶ Srov. *Třetina tisíciletí gymnasia v Litomyšli 1640 – 1973*, vydalo ředitelství gymnasia spolu s výborem SRPŠ při gymnasiu, Litomyšl, 1974, s. 85.

ve stavebnictví, strojírenství a mnoha jiných oblastech. Od roku 1968 probíhaly rozsáhlé opravy gymnaziální budovy, která se takřka nacházela v havarijním stavu. I zde žáci odpracovali mnoho brigádnických hodin, a zároveň mohli zúročit zkušenosti získané v předchozích letech při absolvování výrobních prací.¹⁸⁷

Gymnázium pravidelně pořádalo politicko–kulturní akce k oslavám jednotlivých výročí. Ke 40. výročí založení Komunistické strany Československa uspořádala škola sportovní akademii, po níž následovalo pěvecko–recitační pásmo proletářské poezie pro veřejnost. Velkou událostí, roku 1961, byl let prvního člověka do kosmu. Všichni žáci i učitelé vyslechli rozhlasovou reportáž o tomto letu.

Velkolepě bylo oslaveno i 50. výročí Velké říjnové socialistické revoluce, kdy celoroční školní plán ukládal vhodné využití tohoto výročí pro výuku. Oslava se skládala ze tří samostatných akcí. První z nich byla veřejná manifestace na náměstí, které se účastnila celá škola, druhá byla interní oslava organizovaná samotným gymnáziem a třetí část se odehrávala na veřejné schůzi Komunistické strany Československa, jež se účastnili pouze učitelé školy. K 15. výročí Vítězného února pořádala škola několik besed se zasloužilými členy strany. Při oslavách 20. výročí osvobození Československa Rudou armádou, besedovali žáci se sovětskými partyzány Osipovem, Čerepenkem a Alexandrovem, kteří v průběhu války prováděli diverzní operace v okolí Litomyšle. Gymnázium rovněž uctilo 25. výročí vypálení Lidic a Ležáků. Během tohoto období byly slaveny Den armády, Den učitelů, Den studentstva, Mezinárodní den žen, Mezinárodní den dětí, Den horníků a energetiků, výročí Slovenského národního povstání a Měsíc Československo–sovětského přátelství, pro který oslavy většinou organizoval a školní skupina Československého svazu mládeže. Probíhaly výstavy sovětských knih, promítání sovětských filmů, literární a výtvarné soutěže s tématy o Sovětském svazu a dále byli žákům nabízeny sovětské časopisy.

Na rok 1964 připadlo výročí 320 let od zahájení výuky na litomyšlském gymnáziu. Škola uspořádala vnitřní oslavu, jak zaznamenává učitel gymnázia Dr. Tichý „.... Naše stření všeobecně–vzdělávací škola oslavila v letošním roce niterní tichou vzpomínkou nenápadné, ale významné výročí.“ Mimo výše jmenované oslavy gymnázium uspořádalo například oslavu 100 let od úmrtí velké české spisovatelky Boženy Němcové. Dále oslavili Rok české hudby, kdy centrem oslav byla právě Litomyšl. Na těchto oslavách vystoupili i někteří studenti gymnázia s hudebními tělesy Vlastimil a Litomyšlská filharmonie,

¹⁸⁷Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

kterými byli členy. Značná část gymnazistek působila při této kulturní akci jako hostesky. Právě tato kulturní akce kolidovala s chystanými oslavami 330. výročí od zahájení výuky. Program oslav byl stanoven na 3. září 1973, kdy uplynulo 333 let od vydání zakládací listiny gymnázia. V letních měsících roku 1974 se měl uskutečnit sjezd všech abiturientů litomyšlského gymnázia zakončený slavnostním plesem. Pořadatelé nedokázali pro programově přeplněný měsíc červen uskutečnit abiturientský sjezd. Vlivem těchto událostí se oslava 330. výročí od zahájení výuky na litomyšlském gymnáziu posunula na skutečné datum 2. listopadu 1974. Rovněž plánovaná oslava 333. výročí založení gymnázia se musela uskrovnit, protože Smetanův dům, kde se měla oslava uskutečnit, byl poskytnut pro konání jiné veřejné akce. Oslava tedy proběhla v budově školy s proslovu ředitele Kováře a doktora Tichého.¹⁸⁸

Mimo oslavy různých výročí se žáci se svými učiteli také věnovali kulturní činnosti, a to jak pasivně, návštěvou divadelních a filmových představení nebo aktivně, přípravou vlastních recitačních, pěveckých i jiných pásem. Žáci shlédli filmy československé produkce:

- František Vlácil – *Ďáblova past, Stíny horkého léta,*
- Martin Frič – *Hvězda zvaná pelyněk,*
- *Svědectví,*
- *Vzkříšení.*

Rovněž poutavý a poučný byl americký film *Žízeň po životě*, který pojednával o geniálním malíři Vincentu van Goghovi. Mimo těchto filmů byli promítány filmy dodávané Okresní vojenskou správou Svitavy zaměřené na brannou tematiku.¹⁸⁹

Mezi navštěvované akce patřily výstavy obrazů Bohdana Kopeckého a Antonína Slavíčka, recitační pásma poezie Jiřího Wolкера, ale i proletářské poezie pod názvem Velká myšlenka zvítězila, věnované největšímu společenskému převratu současné doby. Hudební pásma Český barok, Mistři baroka, Klasicismus, Ludwig van Beethoven. Dne 13. listopadu 1974 absolvovali studenti exkurzi do Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově. Školu navštívila ve dnech 16. až 19. února 1977 delegace mladých českých spisovatelů: Drahošlav Machala, František Skorunka, Jiří Švejda, Dr. Jaromíra Nejedlá. Ve dnech 24. a 25. října 1978 navštívili výstavu Karel IV. a jeho doba, která se

¹⁸⁸ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli, zápisý od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

¹⁸⁹ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli, zápisý od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

konala v prostorách pražského hradu k 600. výročí jeho úmrtí. Z akcí, na kterých vystupovali samotní žáci gymnázia nelze opomenout úspěšná vystoupení na recitačních soutěžích, slavnostní odhalení pomníku Zdeňka Nejedlého v Litomyšli a především účast v soutěži Malá společenská maturita. Litomyšlští gymnazisté byli v této soutěži velmi úspěšní. Výhrou v republikovém kole si nejen zajistili postup do federálního finále, ale získali i čtrnáctidenní pobyt na krymském poloostrově. Ve federálním finále, které se konalo 25. až 27. října 1978 v Novém Jičíně, podleli pouze gymnazistům z Bratislavy a umístili se na výborném druhém místě.¹⁹⁰

Pozoruhodná akce se odehrála v roce 1968. Litomyšl navštívil Akademický pěvecký sbor ze švédského Göteborgu. Dne 25. dubna 1968 uskutečnili společné koncertní představení s litomyšlským Vlastimilem. O švédské hosty se starali i ostatní střední školy v Litomyšli. Švédští studenti si s litomyšlskými studenty vyměnili zkušenosti při několika pořádaných besedách. Snad pod vlivem této návštěvy 29. dubna 1968, se uskutečnila spontánní neohlášená demonstrace studentů všech litomyšlských středních škol proti válce ve Vietnamu. Jak zaznamenal kronikář litomyšlského gymnázia: „Mohutný průvod opatřený vtipnými hesly a transparenty procházel asi hodinu městem a skončil jako seat-in před Městským národním výborem, dále jen MěstNV, v Litomyšli.“¹⁹¹

Připravovaly se i různé exkurze, kurzy a výlety. Pravidlem se stávala účast na brněnských veletrzích, vodáckém táboře pořádaném v letních měsících na Vranovské přehradě, lyžařské výcviky konané v Orlických horách, v Jeseníkách nebo v Krkonoších i plavecké výcviky zprostředkované na místní plovárně. Uskutečnila se i řada tuzemských i zahraničních poznávacích zájezdů do Německé demokratické republiky, na Malou Fatru, Roháče a Vysokých Tater. Gymnázium se v roce 1968 pokusilo navázat partnerské vztahy se střední školou v Německé demokratické republice, dále jen NDR. To se jim i přes velmi dobré kontakty nakonec nepodařilo, snad ze strachu německé strany před nálezou Pražským jarem.¹⁹²

Žáci gymnázia navazovali na vynikající sportovní tradice vzniklé za doby prvorepublikového Československa tím, že se zúčastňovali různých sportovních podniků, kde dosahovali čelních umístění. Působili v místních oddílech kopané, hokeje, košíkové, odbíjené i v oddíle lehké atletiky. Obzvláště vynikali studenti z lehkootletického oddílu,

¹⁹⁰ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložená na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

¹⁹¹ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložená na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

¹⁹² Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložená na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

z nichž někteří dosáhli i reprezentačních dresů Československa. Samotné gymnázium mělo silné oddíly košíkové, odbíjené a střelecký oddíl. Škola dosahovala velice dobrých výsledků při běžeckých branných závodech. V polovině 70. let působil při škole i silný šachový oddíl. Gymnazisté nacvičovali sestavy pro veřejností oblíbené Spartakiády, které se konaly v pětiletých cyklech. Ze čtyř uskutečněných Spartakiád, v tomto období, se pokaždé dostali litomyšlští gymnazisté až do celostátních cvičení konaných na Strahovském stadionu v Praze.¹⁹³

Jako na každé škole, i na gymnáziu působila školní organizace Československého svazu mládeže a později Socialistického svazu mládeže, která se podílela na organizování brigád, sportovních her, výzdobách budovy školy k výročím. Svazáci vedli různé zájmové kroužky, měli divadelní soubor, který například sehrál úspěšné vystoupení Princezna Pampeliška. Působili v rytmické a jazzové skupině, ale také i v klavírním kvartetu. Další svazáci působili v hudebních souborech města - Vlastimil a Litomyšlská filharmonie, z nichž vynikal především barytonista pěveckého souboru Vlastimil, Otakar Karlík. Při školních i veřejných vystoupeních sklízel vždy obrovský úspěch. V 90. letech se jeho osud spojil s gymnáziem znovu, když po dobu 13 let stál v jeho čele.

Svazáci mimo výše uvedené činnosti museli vykonávat i výchovně-politická školení, která byla vedením školy i nadřízenými složkami hodnocena jako slabá. Nadřízené složky vyjádřily i názor, že masové členství ve svazu nemusí být vždy ku prospěchu celé věci. Svazákům je mezi lety 1965–1966 vytýkána již taková neschopnost v základních administrativních úkonech jako vedení účtů, odebrání a placení členských známek, nepodávání hlášení nadřízeným organizacím, účast na schůzích a akcích pořádaných nadřízenou organizací, čímž přiváděli ředitelství školy do trapných situací. Svazáci značnou měrou přispěli k vydávání studentského časopisu Koloběh, který však po necelém roce byl zrušen pro nemožnost zajištění kopírovacích materiálů. Svazáci sami zorganizovali účast na celostátní brigádě pro uskutečnění úpravy cest v Krkonošském národním parku. Na jaře roku 1971 se Československý svaz mládeže přeměnil na Socialistický svaz mládeže. Od roku 1973 se práce svazu převážně orientovala na výchovně politickou činnost v podobě přednášek a soutěží k významným politickým výročím.¹⁹⁴

¹⁹³ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápis od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

¹⁹⁴ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápis od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

Sdružení rodičů a přátel školy organizovalo pro své členy i další rodiče politicko-vědecké přednášky o psychologii dítěte, o zdravotě nebo o vědeckém světovém názoru. Organizovalo přípravu a průběh letního tábora v nedalekých Vranicích, zajišťovalo finanční a materiální prostředky pro školu. Rovněž se sdružení zapojovalo při řešení výchovných problémů se žáky gymnázia. Významná pomoc sdružení byla při organizování reprezentačních akademických plesů pro absolventy školy nebo s vypracováním a seříděním jmenného seznamu abiturientů litomyšlského gymnázia od roku 1948 pro připravovaný výroční almanach. V pozdějších letech začala činnost sdružení upadat, až se stala nevýraznou.¹⁹⁵

Absolventi litomyšlského gymnázia měli vysokou úspěšnost v přijímacích řízeních na fakulty technické, zemědělské, lékařství a farmacie, filosofie a práva, pedagogické a tělovýchovné.¹⁹⁶

¹⁹⁵Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

¹⁹⁶Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1960/1961 do školního roku 1979/1980.

6. Gymnázium na sklonku 20. století

6.1 Gymnázium v osmdesátých letech

Život gymnázia kopíroval strnulost a šed' let osmdesátých, které byly zakončeny rozpadem bloku zemí socialistického tábora. To se projevilo i na konání oslav významných dní, které se již uskutečňovaly pouze pořádáním rozhlasových relací, vnitřní rozhlasovou sítí. Při konání větších oslavných akcí pořádaných místním národním výborem nebo stranickými a svazáckými organizace se žáci účastnili i manifestačních průvodů ve městě. Z každodennosti studentského života byli žáci čtvrtého ročníku vytrženi přípravnými besedami k nadcházejícím volbám, kterých se měli účastnit. Pro uvědomění si politické významnosti tohoto kroku besedovali s okresní prokurátorkou a bývalým odbojářem a předsedou městského i okresního národního výboru J. Bubnem. Tyto besedy měly zapříčinit zodpovědný přístup studentů k volbám, s plným pochopením charakteru této akce. Způsob určitého životního nezájmu o věci veřejné se odrazil i na 340. výročí od sepsání zakládací listiny gymnázia - „Nebylo zatím mnoho příležitostí litomyšlské veřejnosti tuto významnou událost připomenout, i když materiál s fundovaným článkem Dr. Milana Skřivánka byl připraven.“¹⁹⁷

Školní roky byly zahajovány vyslechnutím projevu ministra školství z rozhlasových přijímačů a poté odchodem k pomníku Zdeňka Nejedlého, kde se rovněž shromáždili žáci všech litomyšlských středních škol. Vyslechli zde projevy místních i stranických funkcionářů. Žáci prvních ročníků litomyšlského gymnázia byli provedeni po pamětihodnostech města, kdy odborný výklad jim podal učitel dějepisu.¹⁹⁸

V roce 1985 byl u příležitosti 345. výročí od založení gymnázia slavnostně otevřen nově přistavěný pavilon, do jehož učeben a kabinetů byla přesunuta základní škola, která až doposud sdílela stejnou budovu s gymnáziem. Ve školních letech 1986/1987 a 1987/1988 jsou učitelé nabádáni k upření hlavní pozornosti při výchově žáků na komunistickou výchovu mládeže, obzvlášť při hodinách občanské nauky a při ideově-politickém vzdělávání studentů. Podrobně měly předkládat závěry XXVII. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu, XVII. sjezdu Komunistické strany

¹⁹⁷ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1983/1984.

¹⁹⁸ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, *Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

Československa a také výchovně využívat 70. výročí Velké říjnové socialistické revoluce a 40. výročí Vítězného února.¹⁹⁹

Začátkem 80. let se vrátil na školu pokus lépe připravit absolventy pro praxi, již využívaný v 60. a 70. letech. Základy výroby a organizace práce specializovaly studenty dle nabízených oborů a měly je naučit skloubit teorii s praxí. Gymnázium nabízelo specializaci v těchto oborech:

- chemie,
- ekonomika a organizace,
- administrativa,
- strojírenství,
- zpracování informací.

Tyto obory vyučovalo od pěti do patnácti externích učitelů.²⁰⁰

Ředitelem školy v tomto období byl Josef Kovář.

Učitelství sbor, kromě výše zmíněných externistů, se pohyboval okolo počtu šesti učitelů a devíti učitelek.

Počet žáků v jednotlivých školních letech kolísal v tomto rozmezí:

- chlapci – 74 až 97,
- dívky – 131 až 170.

V období 80. let se zvýšil zájem dívek o studium na litomyšlském gymnáziu. Počet maturujících studentů se pohyboval v rozmezí od třiceti šesti studentů a v školním roce 1984/1985 se vyšplhal až do sedmdesáti tří studentů. Čerství absolventi se pak hlásili na vysoké školy, dvouletá pomaturitní studia nebo odcházeli do zaměstnání. Ve školním roce 1982/1983 byli zaznamenány odchody tří odmaturovaných studentek na mateřskou dovolenou.²⁰¹

Jako i v předchozích letech, studenti gymnázia odpracovali mnoho brigádnických hodin, a to jak pod patronací školy, tak pod patronací svazu mládeže. Převážně v okolních zemědělských podnicích, ale výjimkou nebyla i pomoc při veřejně prospěšných pracích

¹⁹⁹ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1984/1985 do školního roku 1989/1990.

²⁰⁰ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, *Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²⁰¹ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, *Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

pro město.²⁰² Dne 17. května 1984 se nad Litomyšlí a jeho okolím strhla velmi silná bouře doprovázená prudkým lijákem, kdy během krátké chvíle spadlo na zem nadprůměrné množství vody. Vodní živel vtrhl do Litomyšle a zaplavil její domy.²⁰³ Spoušť, která byla tímto živlem vytvořena, pomáhali odstranit i studenti gymnázia. Při velmi prospěšných pracích odpracovali 392 hodin.²⁰⁴

K významným studentským aktivitám patřila účast ve Studentské odborné činnosti. Studenti zpracovávali témata z oborů, které jim byly blízké. Při jejich řešení se učili samostatné badatelské práci. Tato zkušenost jim poté velmi ulehčila vstup na vysoké školy. Práce mívali velmi dobrou úroveň. Mnohé z prací postupovaly do okresních, krajských i celorepublikových kol.

- M. Jindra: *Avifauna Nedošínského háje* – celostátní finále,
- M. Nádvorníková: *Příprava a průběh letních pionýrských táborů* – celostátní finále.²⁰⁵

Mimo studentských odborných činností se studenti pravidelně účastnili matematických, fyzikálních, chemických, jazykových, biologických a dějepisných olympiád. I v této oblasti dosahovali velmi dobrých výsledků.

Studenti byli také zapojeni do sportovních činností, a to jako reprezentanti místních tělovýchovných oddílů i jako reprezentanti školy. Stejně jako v předešlých letech mělo gymnázium silné oddíly košíkové a odbíjené. Dívčí i chlapecká družstva pravidelně postupovala do okresních finále studentských přeborů. Výborně se prezentovali studenti i v soutěži o odznak zdatnosti. Jeden z nich získal zlatý odznak a řada dalších stříbrné a bronzové. Tradičně dobře reprezentovali studenti gymnázium v lehkootletických disciplínách. V polovině 80. let mělo gymnázium ve svých řadách studenta, který se velmi dobře prosazoval v jezdeckých soutěžích na republikové úrovni. Jiný ze studentů vynikal svými úspěchy v cyklistických závodech na mezinárodní scéně. Rovněž hojná byla účast žáků při běhu Mladé fronty a Smeny, kdy se probojovali až do celostátních kol. V roce 1985 předvedly dívky gymnázia svou spartakiádní sestavu dorostenek při finálovém

²⁰²Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli, Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²⁰³Srov. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, s. 513. ISBN 978–80–254–5129–8.

²⁰⁴Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1983/1984.

²⁰⁵Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli, Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

setkání cvičenců na Strahově. Každoročně byly školou pořádány lyžařské a plavecké kurzy.²⁰⁶

Učitelé se žáky navštívili řadu kulturních akcí:

- výstava obrazů A. Muchy,
- návštěva Národního technického muzea v Praze,
- festival ruské a sovětské divadelní tvorby,
- koncert Kociánova kvarteta.

Rovněž shlédli tyto filmy:

- Drsná planina,
- Allegro s ohněm,
- Moskva slzám nevěří.²⁰⁷

Velmi poučnou pro studenty latiny byla návštěva muzea antického umění v Hostinném. Neobvyklá, poučná a užitečná se ukázala exkurze do litomyšlské nemocnice, v jejímž závěru studenti mohli se svolením ředitelství nemocnice přihlížet pitvě.²⁰⁸

Dobrou práci odváděl recitační kroužek pod vedením učitelek českého a ruského jazyka. Recitace v ruském jazyce byla reprezentována na soutěžích:

- Puškinův památník,
- O pohár měsíce česko-slovenského přátelství.

Ve druhé zmíněné soutěži získali v roce 1981, za přednes pásma básní Naše doba, první místo. Ocenění žákům udělil Okresní výbor Svazu československo-sovětského přátelství ve Svitavách.²⁰⁹

Uznání dosáhli i recitátoři české poezie, a to hned na několika úrovních. Dne 3. března 1982 obsadili první místo při okresní soutěži recitátorů ve Svitavách, v dubnu téhož roku se zúčastnili přehlídky nejlepších recitačních souborů Východočeského kraje v Poličce. Vyvrcholením činnosti recitačního souboru byla účast na poetickém odpoledni

²⁰⁶ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, *Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²⁰⁷ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, *Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²⁰⁸ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, *Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²⁰⁹ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, *Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

Šrámkovy Sobotky, dne 3. června 1982.²¹⁰ Členkou recitačního souboru byla i studentka Blanka Stráníková. V jedné ze soutěží vystoupila s básní *O Maxmiliánu Kolbem*, kterou si sama vyhlédla v katolickém tisku. S básní, která byla plná křesťanských jinotajů vyhrála oblastní i okresní kolo a postoupila do krajského.²¹¹

Kromě výše uvedených recitačních souborů se studenti zapojovali i do soutěže - O češtině trochu jinak.²¹²

Školní organizace Socialistického svazu mládeže se podílela při přípravě majálesu, oslav milénia města a festivalů Smetanova Litomyšl a Mladá Smetanova Litomyšl. Svazáci se účastnili soutěže Malá společenská akademie, kde po výhrách v okrasních kolech postupovali do kol krajských. Práce svazáků gymnázia byla hodnocena jako dobrá a aktivní, což dosvědčuje ocenění základní organizace svazu třídy III. A, která byla v roce 1985 za svou práci odměněna okresním výborem svazu putovním Rudým praporem a krajským výborem svazu bronzovým Festivalovým květem. Pochvalné články o činnosti svazu psali i místní regionální noviny Nové Svitavsko a Pochodeň. Následující rok byla oceněna předsedkyně celoškolského výboru svazu. V roce 1988 uspořádal celoškolský výbor svazu mládeže s ředitelstvím gymnázia ideologickou konferenci k 70. výročí Velké říjnové socialistické revoluce a ke 40. výročí Vítězného února.²¹³

O konci 80. let, kdy v naší společnosti došlo ke změnám ve společenském, hospodářském i politickém vývoji, nejsou v pramenných materiálech gymnázia žádné záznamy.

První demonstrace litomyšlanů proběhla v podvečer 25. listopadu 1989. Před pomníkem Bedřicha Smetany se sešlo asi dvacet mladých lidí.²¹⁴

Ze zprávy Okresního výboru komunistické strany Československa ve Svitavách vyplývá, že se výbor aktivně zajímal o situaci na středních školách v okrese. Bylo poukázáno na skutečnost, že studenti litomyšlského gymnázia svolali na den 24. listopadu 1989 setkání celoškolského výboru a žádají diskuzi k nastalé situaci. Napjatá situace byla i na střední zemědělské škole, kde studenti chtěli stávkovat. Vedení školy včele s ředitelem, který byl také ve vedení okresního výboru strany, tyto úmysly svým studentům

²¹⁰ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli, Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²¹¹ Podle svědectví Blanky Stráníkové (* 8. ledna 1971 v Litomyšli).

²¹² Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli, Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²¹³ Srov. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli, Kronika gymnázia v Litomyšli*, obě uložené na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy od školního roku 1980/1981 do školního roku 1989/1990.

²¹⁴ Srov. BOŠŤÍK, Martin. *Sametová revoluce v Litomyšli. Příspěvek k politickým dějinám okresu Svitavy*. 1. vydání Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2009, str. 63. ISBN 978-80-904064-1-4.

vyvracelo. Ředitelství také bagatelizovalo místní demonstrace a bylo otevřeně proti generální stávce. I přes tvrdý odpor vedení se studenti zemědělsko-technické školy generální stávkou zúčastnili.²¹⁵

Zcela odlišná byla situace na litomyšlském gymnáziu. Studenti měli zájem o informace z dění na Národní třídě a o aktuální situaci v Praze. Promluvila k nim učitelka gymnázia, která se shodou okolností nacházela den po událostech 17. listopadu v Praze. K jejímu výkladu se postupně přidávali další učitelé. O setkání s litomyšlskými gymnazisty usilovali stávkující vysokoškoláci. Vedení školy těmto schůzkám v podstatě nebránilo. Požadovalo jen, aby nebyla narušena výuka. Dne 23. listopadu 1989 proběhlo na gymnáziu jednání vedení litomyšlských středních škol, svazáckých organizací a vedoucího tajemníka okresního výboru strany. Na jednání se probírala účast škol na generální stávce.²¹⁶

Jak je výše uvedeno, studenti litomyšlského gymnázia byli vyslyšeni a na jimi požadovanou diskuzi se do místního kina dostavil předseda Městského národního výboru Litomyšl se dvěma stranickými představiteli okresu. Do diskuze se také zapojili tři zástupci stávkujících vysokoškoláků. Diskuze byla ze strany představitelů moci velmi opatrná a vyhýbavá. Z jejich úst zaznělo i výrazné varování studentům proti účasti na večerních demonstracích. Z diskuze vzešli vítězně studenti, kteří přes svůj mladý věk a minimum zkušeností argumentovali velmi věcně. Předseda národního výboru se pokusil vnést některými svými informacemi do řad studentů rozkol. Tyto získané informace diskutovali studenti gymnázia později na Svobodné tribuně Občanského fóra.²¹⁷

6.2 Nábožensky založení studenti

Poslední zápisy o příslušnosti studentů gymnázia k jednotlivým náboženským konfesím jsou uveřejněny ve výroční zprávě školy za školní rok 1946/1947. Vzhledem k silné religionizitě litomyšlského okolí se dá předpokládat, že děti z takto nábožensky smýšlejících rodin, gymnáziem navštěvovaly. Otázkou však zůstává, jaký vztah zaujímal k těmto studentům samotní vyučující.

Z dostupných zkoumaných pramenů tuto situaci nelze uspokojivě hodnotit. Studenti sami vzhledem k době, ve které studovali, byli obezřetní a o svém vyznání

²¹⁵ Srov. BOŠŤÍK, Martin. *Sametová revoluce v Litomyšli. Příspěvek k politickým dějinám okresu Svitavy*. 1. vydání Litomyšl:Regionální muzeum v Litomyšli, 2009, str. 96 - 98. ISBN 978-80-904064-1-4.

²¹⁶ Srov. BOŠŤÍK, Martin. *Sametová revoluce v Litomyšli. Příspěvek k politickým dějinám okresu Svitavy*. 1. vydání Litomyšl:Regionální muzeum v Litomyšli, 2009, str. 98 - 99. ISBN 978-80-904064-1-4.

²¹⁷ Srov. BOŠŤÍK, Martin. *Sametová revoluce v Litomyšli. Příspěvek k politickým dějinám okresu Svitavy*. 1. vydání Litomyšl:Regionální muzeum v Litomyšli, 2009, str. 99 - 101. ISBN 978-80-904064-1-4.

většinou otevřeně nemluvili. Je pravděpodobné, že se takto orientovaní studenti mezi sebou znali. Potkávali se na bohoslužbách a v místních společenstvích, která v té době byla pořádána v jednotlivých rodinách.

Na gymnázium byly zaslány i hodnotící posudky ze základních škol a od funkcionářů místních výborů, ve kterých bylo poukázáno na skutečnost, že student pochází z nábožensky orientované rodiny.²¹⁸ Vyučující gymnázia neměli většinou zájem na tom, aby vystupovali proti nábožensky orientovaným studentům. V polovině 80. let existoval na gymnáziu leninský kroužek, ve kterém se měli studenti více vzdělávat v otázkách marxismu–leninismu. Při jedné s diskuzí se debata odvíjela směrem, ze kterého vyplývala nižší inteligence nábožensky smýšlejících lidí. Mezi studenty se našlo více odvážlivců, kteří tento názor vyvraceli a argumentovali významnými osobnostmi kulturního i vědeckého zaměření, které svůj vztah k náboženství neskrývaly. Vyučující se nepodařilo v této debatě oponovat žákům myšlenkami leninského učení. Výsledkem bylo, že tito studenti se již nemuseli do konce svého studia do takto zaměřených kurzů hlásit.²¹⁹

I přes nepříznivé poměry panující zhruba po 40 let v Československu se našli v řadách absolventů litomyšlského gymnázia i tací, kteří vyslyšeli Boží povolání. Po dalších studiích se věnovali a věnují kněžským nebo řeholním povoláním. Touto cestou se například vydali:

- František Beneš – maturoval v roce 1965, vikář litomyšlského vikariátu,²²⁰
- Bohuslav Půlkrábek – maturoval v roce 1970, vikář orlicko-ústeckého vikariátu, zemřel v roce 2009,
- Jan Uhlíř – maturoval v roce 1980,²²¹
- Jan Jun – maturoval v roce 1982, nyní kazatel Česko–bratrské církve evangelické v Prostějově,²²²
- Josef Kuře – maturoval v roce 1982,

²¹⁸ Podle svědectví Františka Beneše (* 29. listopadu 1947 v Cerekvici nad Loučnou).

²¹⁹ Podle svědectví Blanky Stráníkové (* 8. ledna 1971 v Litomyšli).

²²⁰ Podle svědectví Evy Kapustové (* 8. srpna 1935 v Oldřichovicích) a podle svědectví Františka Beneše (* 29. listopadu 1947 v Cerekvici nad Loučnou).

²²¹ Podle svědectví Evy Kapustové (* 8. srpna 1935 v Oldřichovicích)

²²² Podle svědectví Evy Kapustové (* 8. srpna 1935 v Oldřichovicích) a podle svědectví Jana Juna (* 4. července 1964 ve Vítkově).

- Pavel Tobek – maturoval v roce 1985, nyní administrátor farnosti v Kutné Hoře – Sedlec,²²³
- Blanka Stráníková – maturovala v roce 1989, řádová sestra Kongregace milosrdných sester svatého Kříže v Kroměříži.²²⁴

6.3 Gymnázium v devadesátých letech

Devadesátá léta 20. století jsou v naší zemi ve znamení nově rodící se společnosti na demokratických principech, divokým kapitalismem a rozpadem jednotného Československa na dva suverénní státní celky.

V roce 1990 uspořádalo gymnázium důstojné oslavy výročí 350 let od založení gymnázia v Litomyšli. Uskutečnil se slavnostní průvod městem s položením věnců u pomníku Aloise Jiráska.²²⁵

V návaznosti na společensko–politické změny v naší společnosti dochází ke změně ve vedení gymnázia. Z místa ředitele odstupuje Josef Kovář a prozatímní ředitelkou gymnázia se stává dlouholetá učitelka matematiky Jana Fialová. Z vyhlášeného konkurzu vzešel nový ředitel Otakar Karlík, který se svého úřadu ujímá 1. srpna 1992. Dochází také k přirozené obměně pedagogického sboru. Od počátku školního roku 1991/1992 se založením primy stává gymnázium znovu víceletým. Nastává i obnova učební výbavy gymnázia potřebná pro moderní a interaktivní výuku. Současně probíhá i rozsáhlá rekonstrukce školní budovy, hlavně její střechy, fasády a oken, přičemž se dbá na zachování historického rázu budovy. Tato léta navracejí výchovu studentů oprostěnou od politicko–výchovných akcí. Pro studenty gymnázia jsou pořádány zajímavé přednášky:

- Jiří Grygar – Hvězda betlémská, věda a víra,
- Petr Čornej – O Zdeňku Nejedlém,
- Milan Jankovi – Za hranicí života a umění (o Jaroslavu Haškovi a Bohumilu Hrabalovi),
- Akira Kubo – O Japonsku a bojovém umění kendo,
- Jan Fischer – Naši vesmírní sousedé, Antické Řecko – kolébka vědy.

²²³ Podle svědectví Evy Kapustové (* 8. srpna 1935 v Oldřichovicích).

²²⁴ Podle svědectví Evy Kapustové (* 8. srpna 1935 v Oldřichovicích) a podle svědectví Blanky Stráníkové (* 8. ledna 1971).

²²⁵ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnázium Aloise Jiráska v Litomyšli, zápisy školního roku 1990/1991.

Rovněž zajímavé besedy proběhly s Ondřejem a Ludvíkem Vaculíkovými, Karlem Šiktancem a Olbramem Zoubkem.²²⁶

Ve školním roce 1993/1994 škola uspořádala oslavu 70. výročí otevření nové gymnaziální budovy, jehož součástí byl i slavnostní průvod od budovy historické k současné. Celý slavnostní den byl zakončen koncertem pražských pozounérů a poté swingovým orchestrem J. Metyše. Znovu jsou pořádány poznávací zájezdy nejen za krásami naší vlasti, ale i do zahraničí – Rakousko, Itálie, Německo, Francie. Zahraniční zájezdy neplní pro studenty jen funkci odpočinku a poznání, ale možnost vyzkoušet si i své jazykové schopnosti. Gymnázium si také vyzkoušelo výměnné pobyty se zahraničními studenty, kdy jedna studentka studovala v USA a v Litomyšli hostili studenty z Austrálie, Brazílie a Ekvádoru. Ve sportovních soutěžích i jazykových, matematických, fyzikálních, biologických a dalších olympiádách se studenti i nadále umísťují v popředí.²²⁷

Z důvodu rostoucího počtu tříd i studentů rostou i počty učitelů, které se dostávají až k číslu 30. V polovině 90. let dbali na gymnázium na výbornou výuku anglického jazyka, proto ve sboru učitelů působili i tři lektoři – rodilí mluvčí.

Na škole vznikají znovu nadační fondy na podporu kvalitní výuky i studentů samotných. První z nich, Nadace při Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zakládá samo gymnázium a druhou, Nadace rodiny Neugebauerových a Horských, zakládají manželé Haňkovi z USA. Z nadace rodiny Neugebauerových a Horských jsou podporovány nejlepší studenti třetích a čtvrtých ročníků s přihlédnutím na sociální stav její rodiny. Tato nadace také odměňuje nejlepší maturanty pamětním stříbrným půldolarem. Gymnázium se zapojilo do projektu Kalibro pro srovnání vědomostí žáků. Dále se zapojilo do projektu Platon-Comenius organizovaný evropskou školou Karlsruhe. V projektu pracovaly školy z Německa, Francie, Dánska, Nizozemí a díky litomyšlskému gymnáziu i České republiky. Smyslem tohoto projektu je předávání informací o kulturním dědictví a životním prostředí daného státu.²²⁸

²²⁶ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy školního roku 1990/1991 do školního roku 1999/2000.

²²⁷ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy školního roku 1990/1991 do školního roku 1999/2000.

²²⁸ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy školního roku 1990/1991 do školního roku 1999/2000.

7. Současnost

I s příchodem nového tisíciletí pracovalo gymnázium velmi dobře. Na škole se zaměřili na enviromentální výuku a učitelé se snaží vychovávat ze studentů dobré lidi.

Ve školním roce 2001/2002 navštívil Litomyšl zakladatel Nadace rodiny Neugebauerových a Horských, Ladislav Haňka, který čerstvým absolventům předal maturitní vysvědčení. Nadaci věnoval další finanční prostředky a devatenáct pamětních půldolarových mincí. Ve školním roce 2002/2003 byla rozšířena a modernizována síť počítačové techniky a za pomoci učitelů byl realizován projekt instalace vlastního fotovoltaického panelu. Po dlouholeté přestávce se znovu začal vyučovat jako nepovinný předmět ruský jazyk. Nadále se uskutečňují kvalitní přednášky:

- Milan Skřivánek – Období politických procesů,
- Petr Pokorný – Velikonoce a jejich význam,
- Dominik Duka – Cesta ze tmy do světla.

Žáci gymnázia jsou zapojeni do projektu Globe, který je orientován na zkoumání životního prostředí. Program byl založen v roce 1994 ve Spojených státech a je do něj zapojeno přibližně 100 zemí světa. Jedná se o přírodovědný program zaměřený na měření teplot, srážek, oblačnosti, sněhové pokrývky, složení vody a půdy. Rovněž je vytipováno jedno místo, ze kterého se fotografuje změna životního prostředí. Získaná měření se odesílají do laboratoří NASA. O tom, že je program životaschopný a zaslány parametry se někdo zabývá, se žáci přesvědčili, když obdrželi e-mailovou gratulaci za 500 odeslaných měření.²²⁹

Litomyšlští studenti gymnázia jsou stále velmi úspěšní i ve středoškolské odborné činnosti. Studenti se zde učí využívat základní heuristické prvky bádání a psaní. Vybírají si ke zpracování velmi zajímavá témata:

- Jan Vávra – Toleranční patent a nekatolíci na Litomyšlsku, Potoleranční protestantismus, založení a počátky církve evangelické v Litomyšli v letech 1781–1923,
- Iveta Fürstova – Odbor Husova fondu v Litomyšli 1904–1943,

²²⁹ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli, zápisy školního roku 2000/2001 do školního roku 2010/2011.

- Eva Macková – Sociální a mravně–náboženská péče litomyšlského gymnázia o své studenty v letech 1874–1884,
- Karolína Šafránková – Církevní politika Okresního národního výboru Litomyšl v letech 1949–1956, Svaz proletářských bezvěrců, skupina v Litomyšli 1926–1933,
- Věra Vejrychová – Příspěvek ke komunistickým církevním procesům na Litomyšlsku,
- David Jirsa – Vznik a adaptace protestantských církví v Litomyšli.²³⁰

Včele školy stáli tito ředitelé:

- Otakar Karlík – do 9. srpna 2005,
- Pavel Kolísko – od 10. srpna 2005, odstoupil 20. února 2007,
- Ivana Hynková – od 1. dubna 2007.

Učitelský sbor, kromě výše zmíněných externistů, se pohyboval okolo počtu sedmi učitelů a třinácti učitelek.

Počet žáků v jednotlivých školních letech kolísal v tomto rozmezí:

- chlapci – 43 až 104,
- dívky – 59 až 135.²³¹

Ve školním roce 2006/2007 se odehrála podobná revolta studentů jako v roce 1919, kdy se stávkujícím studentům podařilo ze školy odvolat neoblíbeného učitele matematiky a fyziky. Současní studenti pomocí stávky podpořili profesorský sbor, se kterým měl neshody ředitel školy. Svou stávkou pomohli k odstoupení ředitele Pavla Kolíska.

Jak je výše uvedeno, proběhla v srpnu 2005 výměna na místě ředitele školy. Odešel velmi oblíbený ředitel Otakar Karlík. Na jeho místo nastoupil Pavel Kolísko, který přes počáteční dobrou práci na škole, se dostal svými rozporuplnými činy a výroky do sporu s pedagogickým sborem i studenty gymnázia. Studenti na podporu pedagogů i svou obranu uspořádali demonstrační stávku, která však nikterak nenarušila řádný chod

²³⁰ Všechny práce jsou uloženy na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli.

²³¹ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli, zápisy od školního roku 2000/2001 do školního roku 2010/2011.

školy. Po těchto akcích a přehodnocení celé situace ředitel Pavel Kolísko rezignoval. Po přechodnou dobu byl vedením školy pověřen její dlouholetý učitel František Fiala.²³²

O úspěšnosti studentů i absolventů svědčí uvedené příklady.

Absolventka litomyšlského gymnázia ve školním roce 2003/2004 úspěšně ukončila studium na Univerzitě Georgie Washingtona ve Spojených státech a získala titul doktorky práv. Byla jí nabídnuta práce u právníkové firmy Faegre&Benson v Coloradu.²³³

Tři studenti litomyšlského gymnázia zvítězili ve velmi prestižní soutěži pro mladé techniky a vědce Intel ISEF 2009 se svým dálkově ovládaným robotem. Jejich robot, složený z českého Merkuru, umí pomocí automatické ruky na dálku sbírat malé předměty a natáčet své konání kamerou. Dle sdělení vynálezců může být robot použitelný pro manipulaci s výbušninami nebo jinými nebezpečnými předměty. Mohl by také být užitečný pro lidi s tělesným postižením. O kvalitě vynálezců a jejich robota svědčí i následující fakta. Porazili 1 563 středoškolských studentů z 256 zemí, kteří předložili do soutěže 1 200 projektů.

V roce 2011 získal v soutěži Intel ISEF ocenění litomyšlský student gymnázia Filip Naiser za svůj počítačový program, který pomáhá tělesně postiženým lidem ovládat počítač pomocí pohybu očí. Ve veliké konkurenci 1 553 soutěžících z 65 zemí obsadil druhé místo.²³⁴

²³² Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy školního roku 2000/2001 do školního roku 2010/2011.

²³³ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy školního roku 2003/2004.

²³⁴ Srov. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráka v Litomyšli, zápisy školního roku 2000/2001 do školního roku 2010/2011.

Závěr

Již ve svém počátku muselo gymnázium bojovat s nepřízní jezuitů i panovníka. Vznikají první nadační fondy pro zajištění chodu školy. Nadace založená samotnou Frebonií přetrvala až do padesátých let 20. století. V průběhu let se chod školy ustálil. V časech baroka je vystavěna nová školní budova, která byla několikrát postižena požáry nebo zabrána vojsky. Přijatí žáci byli vzděláváni, jak v základních náboženských úkonech, tak v základních dovednostech psaní, čtení a počítání. Toto vzdělání bylo systematicky prohlubováno. Vývojem školy přibyl na gymnázium rovněž filosofický ústav, který umožňoval další prohloubení získaných vědomostí. I tento způsob vzdělávání museli piaristé obhajovat před nepřízní jezuitů a panovnice. Marie Terezie nebyla nakloněna argumentů piaristů a studium muselo být uzavřeno. Po téměř padesáti letech je filosofie opět otevřena. Na jejím znovuotevření nesli veliký podíl královehradecký biskup Tadeáš z Trautmannsdorfu a provinciál piaristů František Xaver Rise. Filosofie byla definitivně zrušena v roce 1849. Od roku 1875 se gymnázium dostává plně do státní správy a do jeho čela je jmenován Dr. Antonín Tille.

V období Rakouska-Uherska plyne chod školy v poklidném tempu. Žáci mají za povinnost navštěvovat mše konané v neděli a v zasvěcených svátcích. Rovněž navštěvovali bohoslužby sloužené za osoby panovnického domu. Gymnázium zabezpečovalo výuku římskokatolického, evangelického a židovského náboženství. I přesto, že výuku vedli erudovaní učitelé, ne vždy to v žácích zanechalo pravé poznání. Studenti vydávali školní časopisy, ve kterých se prezentovali svými literárními pokusy. Na školu, která se po celou dobu zabývala vzděláváním chlapců, přichází první dívka, toužící po gymnaziálním vzdělání. Žáci se pod vedením svých učitelů věnují výuce všech předmětů dle osnov pro klasické a později reálné gymnázium. Vedení školy dbalo nato, aby studenti věnovali svůj čas co nejvíce studiu, což se ne vždy úplně dařilo. Poklidný chod školy narušuje vypuknutí první světové války. Vyžadovala se zvýšená loajalita s panovnickým domem, probíhaly rekvizice všemožných surovin a potravin. Učitelé musí svým žákům vysvětlovat situace na bojištích a důstojně oslavovat úspěchy rakouských zbraní. Rovněž se zavazují odvádět pravidelný obnos ze svých platů na zmírnění válečných útrap. Cenzura vyřazovala vlastenecky vyřazené knihy z gymnaziální knihovny. Také se začernovaly vlastenecky znějící texty ve všech knihách a učebnicích. Mnozí učitelé a žáci narukovali do řad rakouské armády. Pro tuto službu jsou připravováni již na gymnázium pořádáním bojových cvičení s procvičováním základních vojenských povelů

v němčině. I přes takto narušenou výuku gymnázium vychová spoustu absolventů, kteří pokračovali ve studiu na vysokých školách. Nezanedbatelný počet mladých mužů odchází studovat na bohosloveckou fakultu.

Ukončení první světové války přináší vznik Československé republiky a na půdu gymnázia žakovskou vzpouru se stávkou. Požadavkem stávkujících žáků je přeložení neoblíbeného a prchlivého profesora matematiky a fyziky na jinou školu. Žáci za pomoci ministra školství dosahují svého a zmíněný profesor gymnázium opouští. Učitelé a žáci se znovu s radostí pouštějí do vzdělávací činnosti v předmětech dle osnov pro reálné a později reformně-reálné gymnázium. Pokračovalo se také ve výuce náboženství. I nadále zajišťovala škola výuku náboženství pro žáky římskokatolického, evangelického a židovského vyznání. Po vzniku církve československé se začalo vyučovat náboženství i pro žáky této konfese. Nařízením ministerstva školství byly zrušeny povinné návštěvy bohoslužeb a náboženských cvičení. Mnoho učitelů i žáků gymnázia začalo o sobě uvádět, že jsou bez vyznání. Škola si zásluhou svých učitelů a absolventů zvyšuje svoji proslulost. V první polovině dvacátých let 20. století se škola stěhuje do nové moderní budovy, kterou již pro svou další úspěšnou práci nutně potřebovala. Na školu vstupuje první učitelka a jejich počet v pedagogickém sboru se bude nadále zvyšovat. Toto velmi plodné období je násilně přerušeno okupací.

V období protektorátu nastává pro učitelé i žáky nelehká situace. Jsou pod neustálým stlakem protektorátních úřadů, mění se osnovy výuky, ze školy jsou vyloučeni žáci židovské národnosti a také žáci, jejichž příbuzní jsou zatčeni nebo popraveni. Budovu gymnázia zabírá německá armáda a výuka probíhá v náhradních prostorách. Žáci jsou nuceni ke vstupu do Národního souručenství. Učitelé i žáci jsou totálně nasazováni. I přes všechna utrpení je uspořádána cenzorem povolená akademie, k alespoň trochu důstojnému oslavení třístého výročí od zahájení výuky na gymnáziu. Po osvobození proběhla oprava zdevastované gymnaziální budovy a přes počáteční obtíže se rozběhla výuka. Stav svobody a rozvoje však netrval dlouho. Rychlým tempem se blížilo období, které gymnázium zatáhlo do bahna vykonstruovaných politických procesů. Jeho obětí se staly studenti gymnázia, kteří se nechtěli smířit s vývojem naší poválečné společnosti a poslední rektor piaristické koleje v Litomyšli František Ambrož Stříteský. Gymnázium se začalo přetvářet na školu ovlivňovanou politickým myšlením. K absolvování nestačili jen nabyté znalosti, ale také dobré kádrové posudky od stranických organizací. Ze školy se po více než 300 letech definitivně vytratila výuka náboženství.

Od roku 1960 je z gymnázia střední všeobecně vzdělávací škola. Jak počty učitelů v pedagogickém sboru, tak počty studentek vzrůstají a škola se začíná velkou měrou feminizovat. Žákům je umožněna v rámci studia specializace v několika nabízených oborech. Postupem času je však tato specializace z osnov vypuštěna, protože nepřinesla kýmžené výsledky. Žáci vypomáhají na různých brigádách. Získanými prostředky se financují aktivity pořádané školou i studenty. Na financování se podílí i Sdružení rodičů a přátel školy. Toto signalizuje, že již neexistovaly žádné nadace, které byly pro školu charakteristické od jejího založení. Studenti a učitelé se zúčastňovali a sami pořádali oslavy výročí poplatných režimů. Světlou výjimkou tohoto období jsou poklidná demonstrace proti válce ve Vietnamu a velká oslava pořádaná k 330. výročí od zahájení výuky na gymnáziu. Škola zapojuje své studenty do spousty kulturních a sportovních soutěží. Na škole pracoval se střídavými úspěchy svaz mládeže. Absolventi gymnázia odcházeli ve velkých počtech na další studia vysokých škol.

Chod školy v osmdesátých letech byl velmi blízký předchozímu období. Do osnov výuky se vrátila specializace studentů pro další studium. Studenti si mohli vybrat z pěti nabízených oborů. Škola se ještě více feminizuje. V období sametové revoluce se pedagogický sbor gymnázia choval ke svým studentům shovívavě a nastalé situace se jim snažil pravdivě vysvětlit a objasňovat. Tato situace souvisí i s tím, že pedagogický sbor nevystupoval nijak nepřátelsky proti nábožensky založeným studentům. I v nelehkých letech se našli absolventi gymnázia, kteří vyslyšeli Boží povolání.

Po demokratických změnách naší společnosti se gymnázium postupně vrátilo k víceletému modelu. Zapojuje se do mezinárodních projektů, znovu pořádá zajímavé a poutavé přednášky a exkurze. Získává nové partnerské školy s jejichž studenty pořádá výměnné pobyty. O velmi dobré práci školy svědčí studium absolventky na zahraniční univerzitě nebo významná ocenění v mezinárodních soutěžích.

Z původně církevní školy se litomyšlské gymnázium v průběhu let přeměnilo na nynější školu zabývající se environmentální výukou. Během tohoto vývoje litomyšlské gymnázium v podstatě zachovávalo původní myšlenku své zakladatelky, kterou je vzdělávání mladých lidí takovým směrem, aby byli pro společnost prospěšní a dále ji rozvíjeli ve svobodném duchu poznání.

Seznam použitých zkratk

ČSM:	Československý svaz mládeže
ČSSR:	Československá socialistická republika
c. k.:	císařsko královská
Dr.:	doktor
KNV:	Krajský národní výbor
MěstNV:	Městský národní výbor
MNV:	Místní národní výbor
NDR:	Německá demokratická republika
OSN:	Okresní národní výbor
OV KSČ:	Okresní výbor Komunistické strany Československa
SNB:	Sbor národní bezpečnosti
SSSR:	Svaz sovětských socialistických republik
StB:	Státní bezpečnost

Seznam pramenů

1. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl, oddělení II.
2. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, Mezifondový soubor kronik, sign. KR 104.
3. Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Litomyšl.
4. *Jubilejní almanach Tři sta let Litomyšlského gymnázia*. vydáno v Litomyšli: 1948.
5. *Třetina tisíciletí gymnasia v Litomyšli 1640 – 1973*, vydalo ředitelství gymnasia spolu s výborem SRPŠ při gymnasiu, Litomyšl, 1974.
6. *Jubilejní almanach Tři sta padesát let Litomyšlského gymnázia*. vydalo ředitelství gymnázia a výbor SRPŠ při gymnáziu, Litomyšl, 1990.
7. *Kronika reálného gymnasia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli.
8. *Kronika gymnázia v Litomyšli*, uložena na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli.
9. Svědectví Miroslava Matějky (* 12. února 1932 v Morašicích).
10. Svědectví Blanky Stráníkové (* 8. ledna 1971 v Litomyšli).
11. Svědectví Františka Beneše (* 29. listopadu 1947 v Cerekvici nad Loučnou).
12. Svědectví Evy Kapustové (* 8. srpna 1935 v Oldřichovicích).
13. Svědectví Jana Juna (* 4. července 1964 ve Vítkově).

Seznam literatury

1. VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, 1. vydání Praha: Rybka Publisher, 1999, ISBN 80-86182-24-X.
2. NEJEDLÝ, Zdeněk. *Litomyšl tisíc let života českého města*, 1. vydání Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1954.
3. ŠTĚPÁNEK, Josef. *Dějiny c.k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, Litomyšl: tiskem Vladimíra Augusty, 1894.
4. URBAN Otto. *České a slovenské dějiny do roku 1918*. 1. vydání Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991, ISBN 80-205-0193-2.
5. ŽIŽKA, Jan. *Studentská Litomyšl*. Litomyšl: knihtiskárna V. Augusty, 1937.
6. SKŘIVÁNEK, Milan. *Litomyšl 1259–2009 město kultury a vzdělávání*. 1. vydání Litomyšl: Město Litomyšl, 2009, ISBN 978-80-254-5129-8.
7. PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání Praha: Themis, 1997, ISBN 80-85821-46-X.
8. BUCHVALDEK, Miroslav et al. *Československé dějiny v datech*. 1. vydání Praha: Svoboda, 1986.
9. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny země koruny české II*. 1. vydání Praha: Paseka, 1992, ISBN 80-85192-30-6.
10. BOŠŤÍK, Martin. *Monstrproces „Sírítecký a spol.“, Litomyšl 1950. Historická studie o síle a slabosti poválečného člověka*. 1. vydání, Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2004, ISBN 80-239-2449-4.
11. BOŠŤÍK, Martin. *Sametová revoluce v Litomyšli. Příspěvek k politickým dějinám okresu Svitavy*. 1. vydání Litomyšl: Regionální muzeum v Litomyšli, 2009, ISBN 978-80-904064-1-4.

Elektronické dokumenty

1. *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, [cit. 2011-09-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>>.
2. *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, [cit. 2011-09-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>>.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Katecheta Vincenc Blažek	16
Obrázek 2: Stará gymnaziální budova z roku 1719.....	24
Obrázek 3: Nová gymnaziální budova z roku 1923.....	33